

Ignacy Subera

Prawa i obowiązki wikariusza współpracownika w polskim ustawodawstwie synodalnym

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 7/1-2, 259-307

1964

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ks. IGNACY SUBERA

**PRAWA I OBOWIĄZKI
WIKARIUSZA WSPÓLPRACOWNIKA
W POLSKIM USZAWODAWSTWIE SYNODALNYM**

Pragnę w tym artykule krótko przedstawić uprawnienia i obowiązki wikariusza-współpracownika, dla których źródłem zgodnie z przepisem kan. 476 § 6 są: a) statuty diecezjalne, b) pismo nominacyjne ordynariusza oraz c) zlecenie proboszcza. Prawo powszechne mimo, że urząd wikariusza ujmuje jako *officium ecclesiasticum*, z którym zgodnie z kan. 145 § 1 związany jest szereg uprawnień jurysdykcyjnych, nie omawia tychże szczegółowo, pozostawiając to prawu partykularnemu.

Prawo zaś partykularne jest zazwyczaj zawarte albo w statutach synodalnych, albo w zarządzeniach władzy diecezjalnej poza synodem, albo też w zwyczajach diecezjalnych zgodnych z zasadami ogólnego prawa zwyczajowego, zawartego w kanonach 5, 26 i 27.

Stąd postaramy się omówić powyższe zagadnienie w oparciu o statuty diecezjalne wydane na synodach polskich w latach od 1918—1962, uzupełniając je przepisami prawa powszechnego, o ile te zajmują się tą sprawą.

**I. Ogólny zakres praw i obowiązków
wikariusza-współpracownika**

Synod plenarny częstochowski z 1936 r. w uchwale 43 § 1 postanawia, iż „wikariusz jest obowiązany pomagać probosz-

czowi w pracy duszpasterskiej i kancelaryjnej według zarządzeń Biskupa i proboszcza”¹.

To ogólne postanowienie bliżej wyjaśniają synody diecezjalne. I tak tarnowski z r. 1928 w statucie 70 postanawia: „wikariusz pomocniczy posiada w zależności od właściwego rządcy parafii władzę sprawowania wszystkich czynności duszpasterskich z wyjątkiem spraw małżeńskich, co do których powinien posiadać osobne upoważnienie Ordynariatu lub proboszcza”². Synod warszawski z 1922 r., a za nim podlaski z 1923 roku idą jeszcze dalej dołączając do czynności wikariusza uzurpowanych i wykonywanych bez zgody proboszcza sankcję nieważności.

Synod bowiem warszawski w statucie 50 § 2 stanowi: „Nisi Ordinarius loci in litteris deputationis aliter disposuerit, vicarius cooperator solum munia obire potest quae parochus vel rector ecclesiae ipsi commiserit. Quapropter non solum illiciti, sed etiam, pro subiecta materia, invalidi reputandi sunt actus ministeriales, dissentientē parcho vel rectore, a vicario usurpati”³.

Podobnie stanowi synod podlaski w stat. 128 n. 5 „... Na mocy pisma nominacyjnego wikariusz bywa przydany z delegacją Biskupa do spraw wszystkich, lecz za wiedzą i zgodą proboszcza; a zatem skoro proboszcz zarezerwuje sobie niektóre czynności, wikariusz przywłaszczając je sobie, wbrew wiedzy i zgodzie proboszcza, sprawować je będzie nieprawnie, a nawet nieważnie w wypadku przewidzianym w statucie

¹ *Uchwały Pierwszego Polskiego Synodu Plenarnego odbytego w Częstochowie Roku Pańskiego 1936*, s. 29.

² *Pierwszy Synod Diecezji Tarnowskiej 1928*, Tarnów 1928 nakł. Kleru Diecezjalnego s. 76. To samo powtarza synod tarnowski z r. 1948 w stat. 72: „Wikariusz-współpracownik (cooperator) posiada w zależności od rządcy parafii władzę sprawowania czynności duszpasterskich z wyjątkiem spraw małżeńskich, co do których winien uzyskać wyraźne osobne upoważnienie proboszcza”; por. *Trzeci Synod Diecezji Tarnowskiej 1948* w Currenda, Tarnów, czerwiec—lipiec 1957 rok 107 n. 6—7 s. 362.

³ *Synodus Archidioecesana Varsaviensis...* A.D. MCMXXII diebus 4, 5 et 6 mensis Julii celebrata. Varsaviae 1922 s. 61.

215, 1°. Względem wykraczających będzie stosowany przepis kan. 2404''⁴.

Łagodniejsze stanowisko zajmują synody: sandomierski z 1923 r., który w statucie 82 § 7 mówi: „Vicarii cooperatores meminerint, non sibi, sed parochi curam animarum directe esse concreditam; suum autem munus in eo esse, ut illi sint adiutorio in pastoralis onere ferendo. Quare, licet generatim in universis pastoralis officii muniis parochum adiuuare teneantur, tamen a parochi accipiant, quae suae ipsorum sint partes, nullamque sibi vindicent auctoritatem in iis, quae ad solum parochum pertinent, quare ipse sibi reservaverit. Ne quid in parochiae usibus immutare praesumant sine parochi consensu; abusus vero aliave mala, quae deprehendant, nonnisi parochi annuente et dirigente corrigere aggrediantur⁵, czy chełmiński z r. 1928⁶ i z r. 1959⁷, czy lubelski

⁴ *Synod Diecezjalny Podlaski...R.P. 1923* w dn. 28, 29 i 30 sierpnia odbyty. Siedlce 1923 s. 189. Statut 215,1° wspomniany w stat. 128,5° postanawia: „Wikariusze przy kościołach parafialnych, jako delegowani do spraw wszystkich w parafii (stat. 128,5°), mają władzę asystować przy wszystkich małżeństwach w parafii, chyba, że proboszcz to prawo w poszczególnym wypadku wyraźnie sobie zastrzegł, mogą również udzielać delegacji innym kapłanom, lecz tylko podczas nieobecności proboszcza np. z powodu wyjazdu (chyba, że proboszcz danie ślubu sobie zastrzegł) lub obłożnej choroby.

⁵ *Prima Synodus Dioecesis Sandomiriensis...A.D. MCMXXII diebus 3, 4 et 5 Julii celebrata. Sandomiriae, 1923* s. 75. To samo dosłownie stanowi synod kielecki z 1927 r.; por. *Synodus Dioecesis Kielcensis 1927, Kielce, statut 75 s. 98.*

⁶ *Por. Statuta Synodi Dioecesis Culmensis ...habitae A.D. 1928 diebus 27, 28, 29 decembris, Pelplini 1929. statut 88 § 2* „Semper sibi consci sint, non sibi sed parochi curam animarum directe esse concreditum, suae vero esse partis, ut sint illis adiutores in pastoralis onere ferendo, licet generatim in universis pastoralis officii muneribus parochum adiuuare teneantur, tamen libenter et sine ulla contradictione subeant, quae a parochi ipsis committuntur, nullamque sibi vindicent auctoritatem in iis, quae ad solum parochum pertinent...”

⁷ *Statuty Synodu Diecezjalnego Chełmińskiego odbytego w dniach 7, 8 i 9 lipca 1959 roku w Pelplinie* druk. w Ogródniku Diecezji Chełmińskiej Nr 9—10 rok 10/92/1959, statut 88 § 2 powtarza ten sam przepis z 1928 r. w języku polskim: „Wikariusze-współpracownicy winni pamiętać o tym, że nie im, tylko rządcy parafii powierzono główną

z r. 1928⁸, czy łucki z r. 1927⁹, czy synod lwowski z r. 1930¹⁰, który w statucie 44 § 2 przypomina wikariuszowi, by stosował się ściśle do uwag i wskazówek proboszcza, pytał go chętnie o radę, a nigdy bez jego zezwolenia nie będzie zmieniał ustalonego porządku nabożeństwa, czy wprowadzał jakichkolwiek nowości w pracy duszpasterskiej, czy wreszcie II synod warszawski z r. 1962¹¹, który w omawianej kwestii zajmuje następujące stanowisko: „wikariusz jest dany do pomocy proboszczowi w pracy duszpasterskiej, którą wykonuje pod jego kierownictwem i jest za nią współodpowiedzialny”, a dalej: „Wikariusz ma obowiązek pomagać proboszczowi w zakresie wszystkich prac parafialnych, okazywać mu szacunek i posłuszeństwo”. Paragraf drugi tegoż statutu ostrzega wikariusza przed uzurpowaniem jakichkolwiek uprawnień i mówi, że „bez wiedzy i zgody proboszcza nie może wikariusz wprowadzać do życia parafialnego własnych upodobań i pomysłów”.

troskę i odpowiedzialność za dusze wiernych: im zaś o tyle, o ile są pomocnikami w spełnianiu pasterskiego obowiązku. Z tej racji są oni zobowiązani do pomocy przy wszystkich pracach duszpasterskich. Chętnie i bez jakiegokolwiek sprzeciwu winni wykonać wszelkie zlecenia rządcy parafii, bez przywłaszczania sobie władzy w sprawach należących do samego rządcy parafii...”

⁸ *Synodus Dioeciesana Lublinensis Prima anno MCMXXVIII diebus 25, 26, 27 Septembriscelebrata Lublini 1928 s. 14 statut 57: „Vicarius obediens parochi sit in omnibus, quae munus pastorale spectant et omnia sibi commissa assidue ac accurate exsequi studeat; animadversiones aut monitiones grato animo excipiat; caveat, ne quid in paroeciae usibus immutare praesumat sine parochi consensu; abusus aliave mala nisi parochi annuente corrigere aggrediatur...”*

⁹ *Statuta Synodi Dioeciesanae Luceoriensis A.D. MCMXXVII diebus 30, 31 Augusti, 1 Septembris. Luceoriensi-Luceoriae stat. 195 § 1. „Vicarius cooperatur, utpote delegatus ad universitatem causarum, omnia munera paroecialia obire potest et tenetur exceptis eis, quae parochus sibi reservaverit.....”*

¹⁰ *Lwowski Synod Archidiecezjalny R.P. 1930 statut 44 § 2 s. 70 oraz z r. 1958 art. 83 i 84 druk. w Wiadomościach Diecezjalnych Łódzkich rok 34/1960 nr 2—4.*

¹¹ *Drugi Synod Archidiecezji Warszawskiej, Warszawa 1962 (maszynopis), s. 22, stat. 72 § 1; 73 § 1 i 2.*

II. Prawa wikariusza-współpracownika

Prawa wikariusza-współpracownika podzielimy na prawa jurysdykcyjne, kapłańskie, materialne i hanorowe. Wypada tutaj przypomnieć zasady ogólne postawione przez kanonistę De Mestera¹²:

I. *Sine licentia parochi, regulariter expressa et semper revocabili, nequeunt Vicarii sibi assumere munia parochialia, quae sunt missa pro grege, praedicatio, catechesis et solemnis communicatio puerorum.*

II. *Sine licentia parochi, regulariter expressa, aliquoties praesumpta et semper revocabili, nequeunt Vicarii sibi assumere munia parochialia, qualia sunt: distributio communio-nis paschalis (si parochus eam sibi extra missam reservaverit), cantus divinatorum officiorum, proclamationes, baptisma, benedictiones mulierum post partum, matrimonium, funera et sepultura, externum parochiae regimen.*

III. *Quod si parochus munia pastoralia per se implere non possit, vicarii ius strictum non habent ut vices eius suppleant sed aequitas naturalis suadet ut cura illa ipsis potius quam extraneo committitur*".

A. Rozpatrzmy najpierw prawa jurysdykcyjno-kapłańskie, wymieniając poszczególne sakramenta.

1. Chrzest. Według kan. 462 n. 1 uroczyste udzielanie chrztu jest prawnie zastrzeżone proboszczowi. Stąd zgodnie z kan. 738 § 1 poza proboszczem może udzielić go wikariusz „*de eiusdem parochi licentia, quae in casu necessitatis legitime praesumitur*". Oczywiście ta licencja proboszcza może być raz udzielona wikariuszowi przy objęciu przez niego urzędu.

2. Przy udzielaniu bierzmowania należy mieć na uwadze Dekret Kongregacji św. Sakramentów z 14.9.1946¹³.

¹² De Mester, *Iuris canonici et iuris canonico-civilis compendium*, Brugis 1926, vol. II, s. 886—8.

¹³ Kapłan Nadzwyczajnym Szafarzem Sakramentu Bierzmowania w świetle przepisów Dekretu św. Kongregacji Sakramentów „*Spiritus Sancti Munera*” z dnia 14.IX.1946 r. AAS, 38/1946/349—358.

3. Jeśli chodzi o Sakrament Ołtarza, to trzeba zaznaczyć, że należy do proboszcza zanoszenie Komunii św. chorym w jego parafii¹⁴, publiczne oraz prywatne zanoszenie Komunii św. jako wiatyku¹⁵.

Nie dotyczy to wikariuszów-współpracowników, gdyż ci zazwyczaj są delegowani do wszystkich czynności duszpasterskich. W wypadku zakazu wydanego przez proboszcza, wikariusz zgodnie z kan. 848 § 2 mógłby to czynić „in casu tantum necessitatis aut de licentia saltem praesumpta eiusdem parochi”, jeśli chodzi o zanoszenie publiczne Komunii św. chorym, prywatne zanoszenie nie podpada pod podobny zakaz, co do wiatyku obowiązuje analogiczna zasada.

Synod np. krakowski, odsyłając do zarządzenia z 1919 r. wyraźnie wzmiankuje, że zaopatrywanie chorych należy do proboszcza i wikarego¹⁶.

W zakresie rozdawania Komunii św. miarodajne są zasady z kan. 846. W każdym razie wszelkie ograniczania wikariusza w tej sprawie przez proboszcza są niedopuszczalne jak to zaznaczają „przepisy o wzajemnym stosunku proboszcza i wikarego z 1919 r. stwierdzające, że „Ograniczenia pozbawiające wikarego możliwości odprawiania mszy św. przed wielkim ołtarzem, rozdawanie wiernym Komunii św. lub zacieśniające jego władzę jako spowiednika itp. są niedopuszczalne”¹⁷.

4. W zakresie sakramentu pokuty władza wikariusza jest delegowana i czas jej trwania jak i zakres tejże zależy od przepisów diecezjalnych w tej sprawie. Należy więc mieć na uwadze poszczególne zarządzenia diecezjalne odnośnie uprawnień wikariusza w zakresie absolucji od rezerwatów biskupich. Tak np. synod krakowski z 1923 r. w części II „De sacramentis” w tytule III „De peccatis Ordinario reservatis” udziela tej władzy wszystkim kapłanom, a więc i wikariu-

¹⁴ Kan. 462 n. 2.

¹⁵ Kan. 462 n. 3; por. również kanony 848 i 850.

¹⁶ *Notificationes e Curia Principis Episcopi Cracoviensis A.D. 1919*, XI—XII, s. 33.

¹⁷ *Notificationes*, dz.c. s. 33.

szom, o ile są aprobowani do słuchania spowiedzi św. w diecezji i to w okresie spowiedzi wielkanocnej, spowiedzi generalnej z całego życia, albo przynajmniej z całego roku, przy spowiedziach młodzieży szkolnej, w spowiedziach kobiet ante partum, w spowiedziach żołnierzy, robotników sezonowych, więźniów, emigrantów, w spowiedziach misyjnych i odpustowych, w okresie adwentowym, podczas wizytacji kanonicznej¹⁸. Do udzielania absolucji z cenzury l. s. kan. 2250 mogą otrzymać subdelegację od dziekana lub vicedziekana¹⁹.

Synod tarnowski sprawę rezerwatów normuje w dodatku XIII²⁰, sandomierski w statucie 146 i 147²¹. Podlaski synod

¹⁸ *Synodus Dioecesana Cracoviensis anno MCMXXIII celebrata*, s. 55. Sectio II, tit. III.

¹⁹ Por. j.w. s. 55.

²⁰ *Pierwszy Synod Diecezji Tarnowskiej*, 1928, r. Dodatek XIII, Rezerwaty s. 175... unusquisque sacerdos dioecesanus, jurisdictione privus, in sequentibus casibus gaudet facultate absolventi a reservatis: a) in confessione paschali; b) tempore missionum et recolectionum parochialium; c) aegrotorum, qui domo egredi non valent; d) sponsorum confitentium matrimonium ineundi causa; e) quoties absolventi facultas peti nequeat sine gravis poenitentis incommodo aut sine periculo violationis sigilli sacramentalis; f) subditorum alienae dioecesi, etiamsi dumtaxat ad absolutionem obtinendam poenitens ex ea discesserit; (c. 899—900) in confessione: generali, necessaria vel ad quietandam conscientiam valde utili; h) Militiae vacantium vel militiae servitia adeuntium; i) emigrantium; j) mulieris partui proximae; k) in solemnitatibus cum indulgentia celebratis in Tuchów, Odporyszów et in Kobylanka.

²¹ *Prima Synodus Dioecesana Sandomiriensis A.D. MCMXXIII diebus 3, 4 et 5 Julii celebrata*, Sandomiriae 1923 stat. 146: (ad can. 899). Praeter canonicum poenitentiarium ecclesiae cathedralis, cui ipso iure competit facultas absolventi a casibus Nobis reservatis, eandem facultatem concedimus habitualiter decanis et vicedecanis, addita his etiam potestatem subdelegandi confessarios sui districtus, si et quando pro urgentiore aliquo determinato casu ad eos recurrant stat. 147 (ad can. 900). Ad evitanda gravia inconvenientia, quae ex reservationibus etiam utilibus et necessariis in peculiaribus rerum adiunctis facile oriri possent (S. Off. 13 Julii 1916), declaramus, praeter casus canone 900 enumeratos, cessare reservationem peccatorum, de quibus in statuto 145:

1. tempore communionis paschalis,

nie rezerwuje żadnych grzechów, ale w statucie 178²² kapłanom a więc i wikariuszom, o ile mają zdany egzamin proboszczowski odnośnie do ekskomunik zastrzeżonych z mocy prawa Ordynariuszowi (kanony 2319, 2326, 2343 § 4, 2388 § 1) i suspens (kanony 1341, 2366) udziela władzy absolicji.

5. Przy sprawowaniu sakramentu namaszczenia chorych ma zastosowanie zasada z kan. 938 § 2²³.

6. Jeśli chodzi o uprawnienia wikariuszów-współpracowników w zakresie sakramentu małżeństwa, to trzeba zaznaczyć, że takie czynności jak: głoszenie zapowiedzi, przeprowadzenie protokołu przedślubnego, asystencja przy zawieraniu małżeństwa są prawem ekskluzywnym proboszcza (kan. 462 n. 4). Jest to prawo tak wyłączne, że zgodnie z wyjaśnieniem Papieskiej Komisji Interpretacyjnej z dn. 31.I.1942²⁴, bez wyraźnej delegacji proboszcza wikariusz nie może ważnie asy-

2. tempore missionum et exercitiorum spiritualium a die quo inchoantur ad diem inclusive quo finiuntur,

3. diebus indulgentiarum a primis vespere et ipso die integro,

4. cum confessionem peragunt carceribus detenti.

²² *Synod Diecezjalny Podlaski R.P. 1923 w d. 28, 29 i 30 sierpnia odbyty*. Siedlce 1923. Statut 178. W diecezji Podlaskiej: 1. Biskup nie rezerwuje sobie żadnych grzechów co do rozgrzeszania od nich (kan. 893—900), odnośnie zaś do zarezerwowanych z prawa Ordynariuszowi ekskomunik — (kan. 2319, 2326, 2343 § 4, 2350 § 1, 2385, 2388 § 2) i suspens (kan. 2341, 2366 władzy rozgrzeszenia od wymienionych ekskomunik udzielamy kanonikowi penitencjarzowi, członkom kapituły katedralnej, profesorom i ojcu duchownemu seminarium diecezjalnego, dziekanom, proboszczom, administratorom (vicarii oeconomi), prefektom szkół średnich oraz wszystkim kapłanom diecezji Podlaskiej, którzy posiadają świadectwo o zdaniu egzaminu proboszczowskiego (kan. 130, 459, stat. 90); od wymienionych zaś wyżej suspens rozgrzeszać może Wikariusz Generalny, kanonik penitencjarz i dziekani...

²³ Por. kan. 938 § 2. Salvo praescripto can. 397, n. 3, 514 §§ 1—3, minister ordinarius est parochus loci, in quo degit infirmus; in casu autem necessitatis, vel de licentia saltem rationabiliter praesumpta eiusdem parochi vel Ordinarii loci, alius quilibet sacerdos hoc sacramentum ministrare potest.

²⁴ AAS, 34 (1942) 50, An vicarius cooperator ratione officii, de quo in can. 476 § 6, matrimonii valide assistere possit? Resp. Negative. (Pont. Comm., 31 ian. 1942).

stować przy małżeństwie. W ten sposób ostatecznie rozstrzygnięto spór prawny na temat istoty władzy wikariusza do asystowania przy ślubie²⁵. Zapatrywanie o delegowanym charakterze tej władzy wbrew opinii mniejszości autorów²⁶ uzyskało oficjalne uznanie, co zresztą potwierdzało jako panującą opinię partykularne prawo polskie. Synody mając na względzie zasadę z kan. 1096 § 1 dotyczącą upoważnienia ogólnego do asystowania przy małżeństwie — rozumie się, że tu chodzi o wikariuszów-współpracowników w obrębie parafii, do której otrzymali nominację, postanawiały: krakowski z 1923²⁷ w tit. IV c. 1 art. 2 V i can. 1095 § 2 i can. 1096 vicariis cooperatoribus, qui delegatione opus habent (can. 476) concedimus delegationem generalem valide assistendi matrimoniis pro paroecia, cui addicti sunt. Volumus tamen atque firmiter mandamus, ne hac potestate utantur, nisi de expresso consensu parochi”. Synod lubelski²⁸: „vicarii cooperatores... a die initi officii in paroecia ab Ordinario generalem obtinent delegationem assistendi matrimonio quapropter et ipsi quamdiu ad normam iuris retinent potestatem, alium determinatum sacerdotem subdelegare possunt ad assistendum loco sui, matrimonio determinato”.

Synod sandomierski omawia szczegółowy wypadek: „Vicarii cooperatores ... generali delegatione praediti sunt assistendi matrimoniis in paroecia cui addicti sunt, cum iure subdelegandi ad normam can. 1096 § 1; si tamen parochus ius assistendi sibi expresse reservaverit vicarius valide quidem, sed illicite matrimonio reservato assisteret”²⁹. W dalszym ciągu

²⁵ Bockey F., *De potestate vicarii cooperatoris*, Romae, 1939, 59—63. Słowa ratione officii należy rozumieć w/g kan. 476 jako uzupełnienie w pracy proboszcza, albowiem z urzędem wikariusza nie jest związana władza z prawa, ale posiada on władzę tylko delegowaną, czy to przez prawo, czy przez przełożonego, czy ogólną, czy partykularną.

²⁶ Fanfani L., *De iure parochorum*, Taurini, 1936, n. 251.

²⁷ *Synod krakowski*, dz. c., sectio II de sacramentis tit. IV. c. 1. art. 2.

²⁸ *Synodus Dioecesis Lublinensis Prima*, dz. c., stat. 148 s. 32.

²⁹ *Prima Synodus Dioecesis Sandomiriensis...* stat 180 p. 106. Podobnie stanowi i synod piński; por. *Prima Synodus Dioecesis Pins-*

synod stanowi, że wikariusz traci prawo asystencji w razie zaciągnięcia ekskomuniki, interdyktu, czy suspensy, czy w razie przeniesienia na inną placówkę³⁰.

Synod warszawski w statucie 120 zawiera identyczne przepisy z tym uzupełnieniem, że wikariusz nie może asystować przy małżeństwie, które proboszcz zastrzegł na piśmie lub wyraźnie zabronił wikariuszowi asystować³¹. Synod podlaski w stat. 215 identycznie postanawia z dodatkiem, iż wikariusz może subdelegować innego kapłana tylko podczas nieobecności proboszcza lub obłożnej choroby tegoż³². Subdelegacji na piśmie żąda od wikariusza synod sandomierski w stat. 180 § 2, podobnie i warszawski w stat. 120 § 3³³.

Drugi Synod Warszawski³⁴ w tej materii stanowi, co następuje: „Arcybiskup Warszawski udziela wikariuszom ogólnej

kensis... A. D. MCMXXIX celebrata, Pinski MCMXXXIV. Stat. 322 „Wikariusze współpracownicy, którzy są pomocnikami do wszystkich spraw (ad universitatem causarum), posiadają stałą władzę błogosławienia małżeństw i delegowania do tego w określonych wypadkach innych kapłanów: stat. 323. Jeżeli jednak proboszcz zarezerwował sobie dawanie ślubów, to wikariusz współpracownik, skoro jakieś małżeństwo błogosławi, czyni to wprawdzie ważnie, ale w sposób niedozwolony”.

³⁰ j.w. stat. 180... „extinguitur autem, cum per sententiam excommunicati vel interdicti vel suspensi ab officiis fuerint aut tales declarati vel cum receperint decretum quo alio transferuntur”.

³¹ *Synodus Archidioecesa Vars.* j.w. stat. 120 § 1 „Vi facultatis ab Ordinario loci habitualiter delegatae vicarii cooperatores parochorum possunt: 1—o valide assistere matrimoniis in territorio parochiae cui addicti sunt celebrandis, iis tamen exceptis, quorum benedictionem parochus in scriptis sibi reservaverit aut vicario expresse prohibuerit”.

³² *Synod Diecezjalny Podlaski* j.w. stat. 215... mogą również udzielać delegacji innym kapłanom, lecz tylko podczas nieobecności „proboszcza np. z powodu wyjazdu (chyba że proboszcz danie ślubu sobie zastrzegł) lub obłożnej choroby”.

³³ *Prima Synodus Dioec. Sandom.* j.w. stat. 180 § 2, ut variis incommodis atque dubiis de valida matrimonii celebratione occurratur, licentia assistendi matrimonio a parochis vel vicariis cooperatoribus ne concedatur nisi in scriptis...” i *Synodus Archidioec. Vars.* j.w. stat. 120 § 3. „Licentia assistendi, a parochis vel eius vicario cooperatoribus concessa sacerdoti extraneo... danda est necessario in scriptis...”.

³⁴ *Drugi Synod Archidiecezji Warszawskiej*, dz. c., s. 62, stat. 200 § 2.

delegacji do ważnego błogosławieństwa związków małżeńskich w parafii, do której zostali przydzieleni; delegacja ta przysługuje im od dnia wprowadzenia ich w pełnienie obowiązków przez proboszcza i trwa do chwili otrzymania dokumentu zwalniającego ich z dotychczasowego stanowiska”.

Co do pozostałych przepisów o zastrzeżeniu praw proboszczowi w zakresie pogrzebów czy poświęceń (benedykcji), procesji (kan. 462 n. 6—7) decydującym kryterium w zakresie ustalania praw wikariusza w tej dziedzinie będzie poza wykładnią prawa powszechnego odnośna delegacja proboszczowska.

Do dalszego zakresu praw wikariusza o charakterze jurysdykcyjno-kapłańskim należą: prawo do zapoznania się z pracą w kancelarii parafialnej, prawo do nauczania religii w parafii, prawo do głoszenia kazań, przygotowania młodzieży do pierwszej Komunii św. Jeżeli chodzi o pracę kancelaryjną, to synod plenarny w uchwale 43 przypominając ten obowiązek wikariuszowi, pozostawia bliższe określenie tegoż ustawodawstwu diecezjalnemu³⁵. Ustawodawstwo krakowskie w przepisach z r. 1919 poleca proboszczowi, aby ułatwił wikariuszowi zapoznanie się z tym działem pracy duszpasterskiej³⁶. Synod Tarnowski z r. 1948 zachęca proboszczów w statucie 94 § 2, by swym doświadczeniem kancelaryjnym dzielili się szczególnie z młodymi wikariuszami³⁷. Jeśli chodzi o nauczanie religii, to synod lubelski nie domaga się specjalnej

³⁵ Uchwała Pierwszego Polskiego Synodu Plenarnego, uchwała 43 § 1. „Wikariusz jest obowiązany pomagać proboszczowi w pracy duszpasterskiej i kancelaryjnej według zarządzenia Biskupa i wskazań proboszcza”.

³⁶ *Notificationes*, dz. c., s. 33.

³⁷ *Trzeci Synod Diec. Tarnowskiej 1948 j.w. stat. 94 § 2.* „Wikariusze, zwłaszcza młodzi, chętnie i pilnie pomagać będą proboszczom w czynnościach kancelaryjnych, a proboszczowie w razie potrzeby wyręczać się będą wikariuszami w kancelarii i chętnie dzielić się będą z nimi swym doświadczeniem, w synodzie z r. 1928 mamy te uchwały 91 § 2; por. również Synod Diecezji Przemyskiej 1955, Kuria Biskupia, s. 108 stat. 79 § 3”. Prowadzenie kancelarii parafialnej należy do proboszcza, ale wikary powinien mu w miarę możliwości w tym pomagać”.

misji kanonicznej dla wikariuszów uczących religii³⁸. Jest to zrozumiałe, jak zaznacza synod podlaski i kielecki, gdyż tę misję każdy wikariusz posiada na mocy powierzonego sobie urzędu duszpasterskiego³⁹. Wikariusz ma prawo, zgodnie ze wspomnianą uchwałą, przez proboszcza prosić kurię diecezjalną w wypadku przeciążenia nauczaniem szkolnym, by ta udzieliła misji odpowiednim nauczycielom⁴⁰.

Większy nacisk na nauczanie religii kładzie II Synod Warszawski⁴¹, który tej sprawie poświęca aż trzy statuty, mówiąc o nich, że, „Do prowadzenia katechizacji zobowiązani są proboszczowie, rektorzy, wikariusze oraz kapelani diecezjalni i zakonni”.

Powyższe zalecenie uzupełnia następująco: „Wszyscy nauczający religii obowiązani są do brania udziału we wszelkich formach przeszkolenia i dokształcania katechetycznego, wyznaczonych przez Kurię Metropolitalną oraz pisania w ciągu pięciu lat pracy konspektów katechez”. Następny statut głosi, że osoby nauczające religii, za wyjątkiem duchowieństwa parafialnego muszą otrzymać do pracy katechetycznej misję kanoniczną, o którą występuje proboszcz miejscowej parafii”. Co do przygotowania dzieci do I Komunii św., chociaż to jest przede wszystkim obowiązek proboszcza zgodnie z kanonami 467 § 1, 1329—1331 oraz kan. 854, to jednak wikariusze jako pomocnicy proboszczów mają prawo brać udział w tej czynności i proboszcz nie może ich tego prawa pozbawić, zastrze-

³⁸ *Synodus Dioecesis Lublinensis* j.w. s. 46 stat. 203 § 4. Parochi, vicarii omnesque sacerdotes, qui curam animarum habent, possunt in territorio suo absque peculiari missione canonica... doctrinam catholicam explanare...”.

³⁹ *Synod Diec. Podlaskiej* j.w. s. 205 stat. 262 1—o „duchowieństwo parafialne na mocy urzędu duszpasterskiego powinno uczyć religii w szkołach swojej parafii, o ile nie ma przeznaczonego przez Ordynariusza osobnego prefekta; *Synodus Dioecesis Kielcensis*, dz. c., s. 203, stat. 302. „Księża proboszczowie i wikariusze z racji swego stanowiska posiadają misję kanoniczną do nauczania religii...”.

⁴⁰ *Synod Diecezji Podlaskiej*, dz. c., s. 205. stat. 262. 2°.

⁴¹ *Drugi Synod Archidiecezji Warszawskiej*, dz. c., s. 83—84. stat. 267 § 1.

gając sobie zgodnie z kan. 854 § 5 prawo kontroli nad przygotowaniem odpowiednim dzieci.

Wreszcie prawo głoszenia kazań jest przyznane wikariuszowi w akcie nominacyjnym, powierzającym mu odnośny urząd pomocnika proboszcza. Otrzymuje on tym samym misję kanoniczną od Ordynariusza, a wykonanie tego prawa pod względem sposobu, czasu, zakresu winno być uzgodnione z proboszczem.

B. *Prawa materialne* wikariusza-współpracownika obejmują prawa do a) stosownego wynagrodzenia za pracę, b) prawo do mieszkania, c) prawo do utrzymania, d) prawo do urlopu wypoczynkowego.

a) Stosowne wynagrodzenie obejmuje udział wikariusza w dochodach stuy, w kołędzie, w wypominkach, w dochodach kancelaryjnych, prawo do pobierania pensji, o ile taka jest wypłacana i prawo do pobierania stypendiów mszalnych. Sprawy wysokości udziału wikariusza w dochodach stuy oraz innych dodatkowych regulują synody diecezjalne lub szczegółowe zarządzenia diecezjalne.

I tak synod tarnowski przyznaje wikariuszowi prawo do datków z chrztów, wywodów, kołedy i petyty, gdzie jej zwyczaj istnieje, do udziału w dochodach z zaduszek i wypominków i to w $\frac{1}{4}$ jeśli jest jeden wikariusz, a w $\frac{1}{3}$ jeśli jest więcej wikariuszów oraz do stypendium ze mszy św. pogrzebowej i ślubnej, jeśli je odprawiał. W wypadku zaś, gdy proboszcz z jakiegokolwiek przyczyny sam obchodził kołedę winien wszystkie datki oddać wikariuszowi⁴². Synod lubelski ustanawia, że wikariusz ma prawo do $\frac{1}{3}$ dochodów iura stolae⁴³.

Wg synodu podlaskiego, jeżeli jest jeden wikariusz, to pobiera $\frac{1}{3}$ dochodów z iura stolae i z dochodów kancelaryjnych, jeżeli jest dwóch wikariuszów, to pobierają po $\frac{1}{4}$, a jeśli

⁴² *Trzeci Synod Diec. Tarnowskiej 1948*, statut 75, 3, 4, 5.

⁴³ *Synodus Dioecisana Lublinensis Prima*, dz. c., stat. 55 „...Vicarii ius habent ad tertiam partem fructuum taxae ex iuribus stolae...”.

trzech to po $\frac{1}{5}$ ⁴⁴. Synod przemyski z 1955 ustala, że opłaty stuyły należą w całości do proboszcza z następującymi ograniczeniami: jeżeli wikariusz zastępuje proboszcza chorego lub nieobecnego, wtedy otrzymuje $\frac{1}{3}$ część opłat stuyły⁴⁵. Synod wileński z 1931 r. ustala $\frac{1}{3}$ część dochodów, gdy jest jeden wikary, przy dwóch wikariuszach $\frac{1}{5}$, a przy trzech wikariuszach $\frac{1}{6}$ ⁴⁶. Wg sandomierskiego synodu dochody dzielą się na tyle części, ilu jest wikarych⁴⁷, wg lwowskiego, Kuria na wniosek dziekana ustala stosunek rozdziału⁴⁸. Bliżej źródła dochodu z czynności parafialnych ustala synod sandomierski,

⁴⁴ *Synod diecezjalny podlaski*, stat. 129, 2—o; synod warszawski z 1922 r. wprowadza równy podział, składając wszystkie wpływy do wspólnej kasy: appendix VII (ad stat. 50 § 4).

⁴⁵ *Synod Diec. Przemyskiej*, stat. 80 § 1. „Opłaty stuyły należą w całości do proboszcza z następującymi ograniczeniami: a) jeżeli wikary odprawia Mszę ślubną lub pogrzebową, otrzymuje odpowiednie stypendium, b) jeżeli na prośbę parafian wikary asystuje jako drugi ksiądz przy ślubie lub pogrzebie, otrzymuje całą kwotę złożoną dla niego przez parafian, c) jeżeli wikary zastępuje we wszystkim proboszcza chorego lub nieobecnego, otrzymuje oprócz wiktury trzecią część opłat stuyły. § 2) jeżeli wikary z dawnego zwyczaju pobiera od parafian jakieś ofiary (np. petytę), proboszcz nie może mu tego odbierać”.

⁴⁶ *Synodus Archidioeciesana Vilmensis A. D. MCMXXXI d. 9, 10 et 11 Julii celebrata Vilno 1932*, stat. 237 § 1 3—o et 4—o.

⁴⁷ *Prima Synodus Dioeciesana Sandomiriensis*, dz. c., stat. 82 § 13. „Quod renumerationem vicariorum cooperatorum attinet, in parochiis, in quibus unus dumtaxat est vicarius, emolumenta ex iuribus stolae, et, si a vicario eorum exemplaria transcribantur, ex documentis metricalibus expeditis percepta, in tres partes dividantur, quarum unam vicarius obtineat, duas autem parochus. In parochiis vero quibus duo, tres vel plures sunt vicarii, emolumenta supradicta in tot partes dividantur, quot sunt vicarii plus duo, et singuli vicarii singulas partes obtineant, parochus autem duas”.

⁴⁸ *Lwowski Synod Archidiecezjalny R. P. 1930*, stat. 42 § 1. „Kooperator ma prawo do odpowiedniego udziału w dochodach stuyły ze ślubów i pogrzebów. Dochody należy każdorazowo do osobnej książki wpisywać i z końcem każdego miesiąca przeprowadzić rozliczenie. Gdzie w parafii pracuje jeden kooperator, przypada mu trzecia część tych dochodów. Gdzie jest kooperatorów więcej, tam Kuria określi na wniosek dziekana stosunek rozdziału. Ofiary złożone przy chrztach, wywodach, poświęceniach itp. przypadają temu kapłanowi, który czynności dokonał”.

mówiąc, że obejmuje ono dochody z iura stolae oraz metryk, o ile są one przez wikariuszów przepisywane⁴⁹.

Wg synodu tarnowskiego datki ze chrztów, wywodów, kolęd, petyty należą do wikariuszów⁵⁰. Wg synodu krakowskiego z 1923 r. o ile proboszcz zwizytował sam całą parafię dochód z kolędy należy do niego, ale $\frac{1}{3}$ ma dać wikariuszom. Jeśli część zwizytował, akcydensy z tej części należą doń i reszty wikariuszów, jeśli nie mógł zwizytować a zwizytowali wikariusze, cały dochód należy do nich⁵¹.

Proboszczowi wolno potrącić z dochodów stuy, idących do podziału wydatki przepisane⁵², które wg Przepisów Krakow-

⁴⁹ *Prima Synodus Dioecisana Sandomiriensis*, dz. c., stat. 82 § 13. „Quod remunerationem vicariorum cooperatum attinet, in parochiis, in quibus unus dumtaxat est vicarius, emolumenta ex iuribus stolae et, si a vicario eorum exemplaria transcribantur, ex documentis metricalibus expeditis percepta, in tres partes dividantur, quarum unam vicarius obtineat, duas autem parochus. In parochiis vero, in quibus duo, tres vel plures sunt vicarii emolumenta supradicta in tot partes dividantur, quot sunt vicarii plus duo, et singuli vicarii singulas partes obtineant, parochus autem duas”.

⁵⁰ *Pierwszy synod tarnowski*, dz. c., stat. 74. „Wikariusz ma prawo... 3° do datków ze chrztów, wywodów, kolędy i petyty, gdzie jej zwyczaj istnieje; 4° do udziału w dochodach stuy, a to w $\frac{1}{4}$ jeśli jest jeden wikariusz, a w $\frac{1}{3}$ jeśli jest ich więcej, dochodów z pogrzebów i wypominków, po potrąceniu przepisanych wydatków; por. *Synodus Dioecisana Cracoviensis 1923*, Sectio IV, tit. II art 2”. Ubi sic dictae „Petitae” sunt, in usu accidentiae ex hoc fonte provenientes pertinent ad coopetorem vel cooperatores et prout hucus que hoc valet, ad famulos ecclesiae”.

⁵¹ *j.w. art. 1.* „Colendam quae dicitur pergere ad parochum pertinet prouti praescribunt Statuta Ecclesiae Poloniae: hinc et accidentiae ex Colenda provenientes ad ipsum parochum, qui totam paroeciam per semetipsum visitaverit, spectant: parochus tamen debet in hoc casu $\frac{1}{3}$ partem accidentiarum relinquere cooperatori vel cooperatoribus, si plures adsint. Si vero parochus tantum partem paroeciae visitaverit, accidentiae ad eum pertinent ex parte per ipsum visitata, ex parte vero visitata per coopetorem vel cooperatores penes eos maneat. Si tandem parochus propter rationabilem causam Colendam perficere non potuerit eamque per coopetorem vel cooperatores pergit, omnes accidentiae ad cooperatores spectant”.

⁵² *Synod tarnowski r. 1923 stat. 74. 4°:* „do udziału w dochodach stuy a to w $\frac{1}{4}$ jeśli jest jeden wikariusz, a w $\frac{1}{3}$ jeśli jest ich więcej,

skich z 1919 r. obejmują dochód po strąceniu stypendium mszalnego wg taksy diecezjalnej lub zwyczajowej i kosztów służby kościelnej, asysty, większej niż zwykle ilości światła, nadzwyczajnej dekoracji ołtarza, katafalku, kościoła itp. Z wypominków jedno i więcej razowych, oraz wypominków rocznych i dodatkowych w ciągu roku, wikarzy pobierają $\frac{1}{3}$ względnie $\frac{1}{4}$ zależnie od ilości tychże bez żadnych potrąceń⁵³. Podobne stanowisko zajmuje synod tarnowski z 1948 r. w stat. 75 n. 4—5.

W tym celu proboszcz zgodnie z synodem podlaskim winien prowadzić książkę iura stolae oparafowaną przez dziekana, która winna być udostępniona wikariuszom celem przejrzania. Co miesiąc proboszcz winien rachunki zakończyć, należność wikariuszom wypłacić, którzy wg synodu podlaskiego odbiór należności kwitują w tejsze księdze. Zabronione jest zdaniem tego synodu pobieranie przez proboszcza czy wikariusza jakichkolwiek dochodów iura stolae, nawet za prace nadobowiązkowe, bez wpisania ich do książki, o której mowa⁵⁴.

dochodów z pogrzebów i wypominków, po potrąceniu przepisanych wydatków”. Podobnie stanowi synod tarnowski z r. 1948 w stat. 75, 4°, „do udziału w dochodach z zaduszek i wypominków, a to $\frac{1}{4}$ jeśli jest jeden wikariusz, a w $\frac{1}{3}$ jeśli jest więcej wikarych, 5—o do stypendium ze mszy św. pogrzebowej i ślubnej jeśli je odprawia. Bardzo krótko i słusznie o prawach materialnych mówi synod pelpliński z r. 1959 postanawiając, że wysokość wynagrodzenia określa Ordynariusz. Statuty Synodu Diecezjalnego Chełmińskiego odbytego w 1959 r. w Pelplinie przez księdza Biskupa Ordynariusza Kazimierza Kowalskiego, stat. 88 § 3... „Wikariusz ma prawo do odpowiedniego wynagrodzenia, ustala Biskup Ordynariusz”; por. również Synod Podlaski z r. 1923 stat. 129: „Wikariusz ma prawo do odpowiedniego wynagrodzenia za swą pracę, a zatem... 2° a) jeżeli jest jeden w parafii, do $\frac{1}{3}$ części, b) jeżeli jest dwóch każdy do $\frac{1}{4}$ części, c) jeżeli jest trzech, każdy do $\frac{1}{5}$ części itd. czystego dochodu z iura stolae i dochodów kancelaryjnych...”.

⁵³ Notificationes, dz. c., s. 33.

⁵⁴ Synod Podlaski stat. 129, 2° „...proboszcz powinien prowadzić ściśle rachunki iura stolae i dochodów kancelaryjnych w księdze oparafowanej przez dziekana: księga ta powinna być dostępna dla przejrzania przez wikariusza, względnie wikariuszów: co miesiąc rachunki należy kończyć: z odbioru należności wikariusz, względnie

Co do intencji mszalnych, to synod podlaski wprowadza „cumulus” tychże odsyłając w tej sprawie do osobnej instrukcji załączonej jako Dodatek XX do uchwał synodalnych. Podobnie czyni synod sandomierski, który po potrąceniu z sumy ogólnej części należnej organistów i kościelnemu dzieli sumy pozostałe przez liczbę intencji i wypośredkowaną kwotę pomnożoną przez liczbę faktycznie odprawionych intencji wypłaca każdemu należącemu „ad cumulum”,⁵⁵

Mniej więcej tak samo powyższy problem rozstrzyga II synod warszawski⁵⁶. „Jako wynagrodzenie otrzymuje wikariusz po złożeniu egzaminów wikariuszowskich połowę części proboszczowskiej z dochodów iura stolae i stypendia ad cumulum, z czego opłaca należność za stołowanie i obsługę oraz ponosi określone odrębnymi zarządzeniami świadczenia na rzecz diecezji”. Inne synody nie znają „cumulus” przy dochodach stypendialnych, pozostawiając jako prawo wikariusza przyjmowanie przez niego od wiernych stypendiów mszalnych. Wyjątkowy przepis odnośnie do prawa udziału w dochodach iura stolae wprowadza synod sandomierski gwarantując mu powyższe z tym, że do liczby uczestników w dochodach wcho-

wikariusze kwitują w tejże księdze: księgę rewiduje i poświadcza dziekan oraz wizytator w czasie wizyty dziekańskiej i kanonicznej. 3° ani proboszcz, ani wikariusz nie mogą brać na swoją korzyść żadnych dochodów iura stolae, nawet za pracę nadobowiązkową: wszystkie dochody mają być zapisane do książki, o której wyżej mowa pod 2°”.

⁵⁵ Synod podlaski stat. 129,4°, „...co do podziału stypendiów mszalnych należy zachować obliczenie „de cumulo”, podług odnośnej instrukcji (ob. Dod. N. XX). Synod sandomierski stat. 82 § 16”. Quo dissidia inter parochum et vicarios circa stipendiorum missalium distributionem praecaveantur, stipendia manualia missarum a parochis et vicariis persolutarum, detractis a singulis congruis partibus pro organoedo et sacrista ita cumulentur optamus, ut integra summa in tot aequales divisa, quot eam stipendia constituent, obtineatur stipendium medium, quod dein pro numero a se celebratarum pro eiusmodi stipendiis missarum singuli recipiant. Pro missis, quae occasione nuptiarum vel funerum celebrantur, ab emolumentis perceptis detrahenda est pars aequalis stipendio medio”.

⁵⁶ *Drugi Synod Archidiecezji Warszawskiej*, dz.c., s. 23, stat. 81.

dzi substytut chorego wikariusza, któremu nadto proboszcz da wikt i pokryje koszta podróży⁵⁷.

b) Prawo do mieszkania

Wikariusz ma prawo do mieszkania suchego, zdrowego i odpowiedniego, o ile możliwości na plebanii⁵⁸.

Synod piński poleca, aby przygotowano dla wikariuszów stosowne mieszkanie i to w domu parafialnym⁵⁹. Podobnie stanowi synod w Łucku⁶⁰.

⁵⁷ Por. *Synod sandom. z r. 1923*, stat. 82 § 14 Quodsi vicarius cooperator in gravem morbum inciderit et potestas dioecisana alium sacerdotem illi substituerit, emolumenta ex iuribus stolae ita dividantur, ac si numerus vicariorum in parochia uno augetur. Eiusmodi sacerdoti substituto praeterea parochus gratis suppedabit victum expensasque itineris ex sumptibus ecclesiasticis illi reddet”.

⁵⁸ Por. *Synod diecezji tarnowskiej z r. 1928*, stat. 74, 1°. „Wikariusz ma prawo do mieszkania zdrowego i odpowiedniego, o ile możliwości dna plebanii: to samo stanowi synod diec. tarnowskiej z r. 1948 w stat. 75, 1°; synod chełmiński z 1929 r. *Statuta Synodi Dioecisanae Culmensis Pelplini ab... Stanisław Okoniewski habita...* 1928 stat. 88 § 3 „Quod attinet ad remunerationem vicariorum, debet illis a parochio suppeditari decens habitatio, quae ex duobus, si fieri possit, constet cubiculis, hieme calefaciendis, potissimum in domo plebanali...”. Podobnie synod chełmiński z r. 1959, stat. 88 § 3: „Wikariusz otrzymuje odpowiednie mieszkanie (jeżeli można, dwa pokoje, zimą ogrzane) na plebanii lub w wikariatce z przyzwoitym wejściem. Synod sandomierski w stat. 82 § 3 „Cuilibet vicario cooperatori a parochianis suppeditari debet habitatio, quae constet duobus saltem cubiculis et atrio...” *Synodis Dioecisana Kielcensis* 1927 r. „stat. 74.c. wikariuszowi winni parafianie dać mieszkanie, przynajmniej z dwóch pokoi i przedpokojem”. *Synodus Archidioecisana Vilmensis ab. Romualdo Jabłrzykowski... A.D. 1931... celebrata*, stat. 236 § 1. Vicarius habet ius ad domicilium aptum ad habitandum, mundum, non humidum et obscurum, uno vel duobus cubiculis constantem, separatum a laicis...”

⁵⁹ *Prima Synodus Dioecisana Pinskiensis ab ...Sigismundo Łoziński Anno 1929 celebrata ab... Casimiro Bukraba Anno 1934 promulgata*, stat. 114 „Nakazuje się, by dla wikariuszów było przygotowane, o ile możliwe, stosowne mieszkanie”. Stat. 115 „Poleca się, o ile jest możliwym, wspólne mieszkanie w domu parafialnym”, por. również *synod lubelski* 1928 r., stat. 55, *synod łódzki* z r. 1948 stat. 83. „Wikariuszowi

Dokładniej określa mieszkanie wikariusza synod lwowski, żądając, by to mieszkanie było osobne, suche, widne, czyste i w dobrym stanie⁶¹. Ogólne normy mamy wydane na synodzie plenarnym z r. 1936, ustalającym, by wikariusz otrzymał bezpłatnie odpowiednie mieszkanie na plebanii lub wikariacie⁶².

Mieszkanie wikariusza winno być zaopatrzone w niezbędne meble, stanowiące własność parafii, tak, aby wikariusz nie musiał mebli przywozić. Należą do nich łóżko, szafa na książki, szafa na ubranie, stół, krzesła, umywalnia itp., przy czym meble te powinno wpisać się do inwentarza parafialnego⁶³.

winien proboszcz przydzielić odpowiednie mieszkanie z niezbędnym umeblowaniem” i r. 1958 art. 80. „Wikariuszowi winien proboszcz przydzielić odpowiednie mieszkanie, a na małych parafiach i niezbędne umeblowanie”.

⁶⁰ *Statuta Synodi Dioecesanæ Luceoriensis A.D. 1927 sub Adolfo Petro Szelażek...* stat. 197 § 2. „Domicilium vicario praebeatur modestum, sed utile ad habitandum (non humidum).

⁶¹ *Lwowski Synod Archidiecezjalny R.P. 1930.* stat. 42 § 2. „Kooperator ma mieć mieszkanie na plebanii pod wspólnym dachem z osobnym wejściem z sieni. Mieszkanie powinno być suche, widne, czyste i w dobrym stanie”.

⁶² *Uchwała Pierwszego Polskiego Synodu Plenarnego odbytego w Częstochowie R.P. 1936.* Uchwała 43 § 2.

⁶³ *Por. Synody: lwowski* stat. 42 § 3. „Mieszkanie zaopatrzone w meble najpotrzebniejsze, tak, aby przyzywając kooperator, prócz pościeli, żadnych sprzętów przywozić nie potrzebował. Meble te stanowić będą własność probostwa”; *łódzki* z r. 1948 art. 83, a z r. 1958 art. 80; *lubelski* stat. 55 ; *wileński* stat. 236 § 1. „...et provisum saltem necessaria, quamvis modesta, supellectili et quidem: lecto, mensa, tribus vel quatuor sedilibus, a quiminario, armario pro libris et arca pro vestibus recondendis. Quae supellex sumptibus parociae comparari et inventario inscribi ac expensis parochialibus restaurari debet...”; *synod kielecki* stat. 74, c. ...mieszkanie ...zaopatrzone w konieczne i przyzwoite meble a mianowicie: łóżko z materacem, umywalnia, dwa stoły, kanapę i sześć krzeseł giętych, szafę na rzeczy, półki na książki. Meble te należy wpisać w inwentarz a proboszczowie winni się starać, by mieszkanie wikariusza, o ile to być może, znajdowało się na plebanii”; *synod piński* stat. 114... „mieszkanie zaopatrzone w najniezbędniejsze sprzęty, które powinny być wpisane do inwentarza”; *synod łucki* stat. 197 § 2: Cubicula non vacua, sed instructa

Lwowski synod przeznaczają wikariuszowi jako opał deputat składający się z jednego sąga drzewa, o ile proboszcz pobiera z lasu beneficjalnego lub serwitutu opałowego ponad 6 sągów rocznie⁶⁴. Synody: wileński i chełmiński omawiają nadto sprawę remontu mieszkania wikariuszów i tak synod wileński poleca, aby remontu mieszkania wikariuszów dokonywać z dochodów kasy kościelnej, a tylko w wypadku zniszczeń dokonanych przez wikariusza winien on sam koszta ponosić. Podobnie zaleca synod chełmiński, dodając, że wikariuszom nie

sint necessaria, quamvis modesta, suppellectili, veluti lecto, malluvio, mensa, tribus quattuorve sedilibus, armario libris et arca vestibus recondendis. Quae supplex sumptibus paroeciae comparari et in fundi instructi inventario inscribi debet; dodatek XVIII do stat. 128, 4° synodu podlaskiego. „Mieszkanie wikariusza powinno być umeblowane z funduszów parafialnych. Meble wpisane i opisane w inwentarzu fundi instructi; powinny się składać z łóżka żelaznego z siatką, Krucyfiksu nad łóżkiem, z umywalni żelaznej, miski, dzbanka, kubka i kubła żelaznych, wieszadła na ręcznik, 2 taboretów, szafy na ubranie, szafki nocnej; ze stołu, 6 krzeseł, szafki lub etażerki na książki, obrazu N. Marii Panny Częstochowskiej, lampy i wieszadła do przedpokoju...”; *synod przemyski z r. 1955*, stat. 76 § 2. „Mieszkanie wikarego powinno być zdrowe i zaopatrzone w niezbędne umeblowanie, na które składać się mogą: stół, 4 krzesła, łóżko z materacem, szafka nocna, szafka na ubranie i bieliznę, półka na książki, umywalnia i wieszadło na ubranie. Umeblowanie to należy wpisać do inwentarza, a koszta pokryć można ze składek kościelnych”; *synod sandomierski* stat. 83 § 3. *Cuilibet vicario cooperatori a parochianis suppeditari debet habitatio, quae constet duobus saltem cubiculis et atrio, atque instructa sit necessaria et decenti suppellectili, scilicet lectulo, malluvio (umywalnia), mensa, aliquot sedilibus, armario librorum, arca vestiaria. Quae supellex inventario fundi instructi inscribi debet; synod chełmiński z r. 1958* stat. 88 § 3 ...Mieszkanie ma posiadać następujące wyposażenie, zakupione na koszt kasy kościelnej: łóżko, szafka nocna, biurko z krzesłem, stół i 4 krzesła, umywalnia, szafa do ubrań i biblioteczka. Nie wolno wikariuszowi usuwać tych sprzętów z mieszkania i zastępować własnymi... Powyższe meble powinny być zapisane w inwentarzu jako własność parafialna...”; *synod lubelski* stat. 55, „...una cum suppellectili necessaria...”

⁶⁴ *Synod lwowski*, stat. 42 § 4 „Gdy proboszcz pobiera z lasu beneficjalnego lub ze serwitutu opałowego 6 sągów rocznie, winien dawać kooperatorowi przynajmniej jeden sąg.

wolno robić w mieszkaniach żadnych przeróbek lub poprawek bez uprzedniego zezwolenia rządcy parafii ⁶⁵.

W sprawie mieszkania wikariuszowskiego II synod warszawski ⁶⁶ mówi, co następuje: „Wikariusz otrzymuje mieszkanie służbowe z zasadniczym umeblowaniem, które ma zachować w należytym porządku. Bez zgody proboszcza nie może dokonać żadnych przeróbek w mieszkaniu”, a dalej „Wikariuszowi bez zgody Kurii nie wolno mieć u siebie nikogo, nawet z rodziny, a bez zgody proboszcza zatrudniać osobistej pracownicy”.

c) *Prawo do utrzymania*. Życzeniem Kodeksu (kan. 134) jest prowadzenie przez duchowieństwo życia wspólnego. Jednym ze środków ułatwiających prowadzenie tego życia jest poza mieszkaniem na plebanii (o ile nie ma osobnej wikarówki) wspólny stół. Stąd wszystkie synody polskie, opierając się na postanowieniu kan. 476 § 5 „ut in eadem paroeciali domo commoretur”, zalecają prowadzenie wspólnej kuchni z proboszczem, zabraniając natomiast prowadzenia osobnego gospodarstwa ⁶⁷, zezwalają na to w wyjątkowych wypadkach, ale

⁶⁵ *Synod wileński*, j.w. stat. 236; synod chełmiński z r. 1959, j.w. stat. 88 § 3.

⁶⁶ *Drugi Synod Archidiecezji Warszawskiej*, dz.c., s. 23, stat. 77 i 78.

⁶⁷ *Synod wileński*, stat. 235. „Vicarius in eodem domo paroeciali et sub uno tecto cum parocho habitet et communi mensa utatur. Commendatur vicario vita communis cum parocho (can 134), nisi angustia domus vel aliae causae, de quibus parochus praemoneat Ordinarium, aliud suadeant; synod chełmiński 1959 r. stat. 88 § 3. „...Wikariusz otrzymuje całodzienne utrzymanie od proboszcza... powinien on zadawałać się takim wiktem, jaki ma proboszcz i przychodzić punktualnie do wspólnego stołu. Bez zezwolenia Biskupa Ordynariusza nie może rządcą parafii odmawiać wikariuszowi wikt, ani wikariuszowi nie wolno przestać stołować się u rządcy parafii”: *synod lubelski* stat. 55. „Vicarii tenetur ad mensam paroichi...; *synod podlaski*, stat. 128, 4° „mieszkać z proboszczem i prowadzić życie wspólne (kan. 134, 476, § 5, stat. 94) podług załączonej instrukcji (ob. Dod. N. XVIII); *synod łucki* stat. 197 § 1. „Vicarius cooperator in domo paroeciali sub eodem tecto cum parocho habitet et communi mensa utatur, nisi angustia domus aut iustae causae suadeant”; *synod piński* stat. 116. „Wikariusze-współpracownicy stołują się u proboszcza przy

za pozwoleniem Ordynariusza⁶⁸. Pierwszy synod plenarny z 1936 r. zostawił tutaj biskupom zupełną swobodę⁶⁹. Wikt obejmuje posiłek 3 razy dziennie⁷⁰. Synod przemyski dodaje, by wikt odpowiedni i zdrowy był podawany w ustalonych godzinach⁷¹. Zdaniem synodu krakowskiego, o ile proboszcz posiada beneficjum rolne powyżej 30 morgów i sam prowadzi gospodarstwo, ma bezpłatnie dostarczyć produktów z pola i ogrodu do wspólnego stołu. Wynagrodzenie za wikt wg tego

wspólnym stole i w ustalonej porze wikt..."; *synod krakowski z r. 1923*. Sectio IV tit. II, art. 3. „Parochi cooperatores suos ad mensam communem etiam in Urbe admittere, cooperatores ad eam accedere tenentur...”

⁶⁸ *Synod łódzki z r. 1948*, art. 84 „należy dołożyć starań, aby duchowieństwo zamieszkało na plebanii, stołowało się razem. W żadnym jednak wypadku proboszcz nie może dopuścić, by księża parafialni stołowali się u osób świeckich”. Inaczej postanawia synod łódzki w r. 1958 art. 81 § 1. „Należy dołożyć starań, aby duchowieństwo zamieszkałe na plebanii stołowało się razem. Na stołowanie się wikariuszów w restauracjach lub u osób świeckich zezwolić może tylko Ordynariusz po wysłuchaniu proboszcza i wikariuszów, § 2. Gdy wikariusz zwróci się do proboszcza o stołowanie go, proboszcz nie może mu tego odmówić, względnie wszystko uczyni, by wikariusz miał poza plebanią przyzwoite stołowanie, gdyby stołowanie u proboszcza było niemożliwe”. *Synod sandomierski stat. 82 § 4* „Vicarii cooperatores, salvo praescripto Statuti 29 § 4. communem cum parochi mensam habeant, nisi gravi de causa, parochi et decano probata, ab Ordinario loci facultatem obtinuerint propriam mensam instituendi...”; *synod przemyski z r. 1955*, stat. 81 „...Bez zezwolenia biskupiego nie może proboszcz odmawiać wiktowi wikaremu, ani wikary przestać stołować się u proboszcza”.

⁶⁹ *Uchwały pierwszego polskiego synodu plenarnego*, dz. c., uchw. 43.

⁷⁰ *Synod lwowski stat. 42 § 2*. „Kooperator ma otrzymać od proboszcza przy wspólnym stole i w ustalonej porze wikt, złożony ze śniadania, obiadu i wieczerzy...”; *synod chełmiński z r. 1958 stat. 88 § 3*. „Wikariusz otrzymuje całodzienne utrzymanie od proboszcza (śniadanie, obiad i kolację)...”; ten sam przepis podaje synod podlaski z r. 1923 w instr. o prowadzeniu wspólnego życia wikariusza z proboszczem — dod. nr XVIII do stat. 128, 4°. „Wikariusz otrzymuje całodzienne całkowite utrzymanie od proboszcza (śniadanie, obiad, kolację). *Synod tarnowski z r. 1948 stat. 75, 2°*.

⁷¹ *Synod przemyski z r. 1955*, stat. 81.

synodu jest przedmiotem osobnej umowy między wikariuszem a proboszczem, nie więcej jednak, jak wynosi jego udział w dochodach stuyły⁷². Tarnowski synod z r. 1928 ustala wysokość wynagrodzenia za wikt na 40 zł. miesięcznie, a o ile przypadająca nań część dochodów stuyły nie wynosi miesięcznie tej kwoty, nic nie dopłaca⁷³.

Synod tejże diecezji z r. 1948 zezwala proboszczowi zatrzymać iura stolae za wikt⁷⁴. Synod podlaski wysokość opłat za wikt oddaje kongregacji dekanalnej, której uchwałę aprobuje biskup⁷⁵. Synod łucki z synodem chełmińskim bliżej nie ustalają opłat za wikt, polecając proboszczom, by zapewnili swoim wikariuszom całodzienne utrzymanie⁷⁶, synod zaś przemyski z r. 1955 mówi wyraźnie, że wikariusz otrzymuje od proboszcza utrzymanie bezpłatne⁷⁷. Synod sandomierski, mając na względzie zmienność cen każe wysokość tej zapłaty ustalać

⁷² *Synod krakowski*, dz.c., sectio IV, tit. II art. 3. „Parochi cooperatores suos ad mensam communem etiam in Urbe admittere, cooperatores vero ad eam accedere tenentur et parochi mediocrem stipem pro ea solvere, prouti cum ipso convenerint; verum si parochus dotatus est agro plebanali ultra 30 jugera et ipse rem oeconomicam gerit, obligatus est fructus ex agricultura et horto ad communem mensam gratis praestare; synod lwowski stat. 42 § 2. „za wikt kooperator płaci zasadniczo według cen miejscowych, nie więcej jednak, jak wynosi jego udział w dochodach stuyły”.

⁷³ *Synod tarnowski*, r. 1928, stat. 74, 20 „do odpowiedniego, trzechrazowego dziennie wikt na plebanii, za który opłaca proboszczowi 40 złotych miesięcznie. O ile przypadająca nań część dochodów stuyły nie wynosi miesięcznie tej kwoty, nic nie dopłaca”.

⁷⁴ *Synod tarnowski* r. 1948, stat. 75, 2° „do odpowiedniego trzechrazowego wikt na plebanii, za który zatrzymuje sobie proboszcz iura stolae przypadające na wikariusza”.

⁷⁵ *Synod podlaski* w dod. XVIII do stat. 128, 4° „...Płacę zaprojektuje kongregacja dekanalna i przedłoży do aprobaty Biskupa...”

⁷⁶ *Synod łucki* r. 1927, stat. 197 § 5 „Totum victum quotidianum ...a parochi habeat...”; i synod chełmiński r. 1958 stat. 88 § 3. „Wikariusz otrzymuje całodzienne utrzymanie od proboszcza...”; por. synod wileński, stat. 237; 2° „Cotidianus victus totus idem, quo parochus utitur”.

⁷⁷ *Synod przemyski* r. 1955, stat. 81. „Wikt otrzymuje wikary bezpłatnie od swego proboszcza lub administratora”.

dorocznie na kongregacji dekanalnej za aprobatą ordynariusza⁷⁸, a synod łódzki z r. 1959 powierza ustalenie wysokości opłat za utrzymanie dziekanom⁷⁹.

Wreszcie II synod warszawski tak rozstrzyga sprawę stołowania wikariusza: „Wikariusz ma obowiązek stołować się u proboszcza, wystrzegając się nieuzasadnionych wymagań i stosując się do określonych godzin posiłków”⁸⁰.

d) *Prawo do urlopu wypoczynkowego*

Czas wypoczynkowego urlopu różnie ustalają synody polskie. Krótszą nieobecność wikariusza na parafii podamy przy omawianiu obowiązku rezydencji, tu wykażemy, iż dłuższa nieobecność wchodząca w doroczny urlop, musi być zaaprobowana w porozumieniu z proboszczem przez ordynariusza. Wynosi ona w diecezji warszawskiej, sandomierskiej, kieleckiej jeden miesiąc czy to ciągle, czy przerwany⁸¹.

Inne diecezje nie określają długości urlopu wypoczynkowego zadawalając się stwierdzeniem niezbędności biskupiego zezwo-

⁷⁸ *Synod sandomierski r. 1923 stat. 82 § 4.* „...Pro victu autem quilibet vicarius parochi solvat pretium, singulis annis in congregatione decanali definiendum et ab Ordinario loci approbatum”.

⁷⁹ *Synod łódzki r. 1959, art. 81 § 3.* „Jednolite opłaty za stołowanie wikariuszów na terenie swego dekanatu ustala dziekan”.

⁸⁰ *Drugi Synod Archidiecezji Warszawskiej, dz.c., s. 23, stat. 79.*

⁸¹ *Synod warszawski, r. 1922, stat. 50 § 6.* „...vicario cooperatori intra annum, tempore tamen congruo et cum parochi vel rectore convento, per unum mensem, sive continuum sive interruptum, abesse permittitur, nisi gravi de causa ab Ordinario vel diuturnior absentia, vel brevior, concessa fuerit”; *synod sandomierski r. 1923 stat. 82 § 5.b.* „cullibet vicario abesse permittitur per unum intra annum mensem sive continuum sive intermissum, salvo p.a. (eiusdem § 5)”; *synod wileński r. 1921 stat. 232 § 3.* „Vicarius potest uti otio unius mensis in anno, tamen cum scitu parochi ac tempore ab eo indicato”; *synod kielecki r. 1927, stat. 74.b.* („Wikariuszowi corocznie wolno wydzielić się z parafii na jeden miesiąc, w jednym ciągu lub z przerwami, w czasie właściwym (umówionym z proboszczem) i po porozumieniu z proboszczem”.

lenia przy wyjeździe ponad tydzień czasu⁸². Tarnowska diecezja na ostatnim synodzie w r. 1948 przyznaje wikariuszowi urlop dwutygodniowy, ale czas korzystania z niego zależy od miejscowych warunków, od zdania proboszcza i zezwolenia Ordynariusza⁸³. Podobnie czyni to synod diecezji przemyskiej z r. 1955, przyznając urlop dwutygodniowy wikariuszom, którzy winni w tej sprawie porozumieć się z proboszczem⁸⁴. Drugi synod warszawski⁸⁵ w powyższej sprawie wydaje następujące zarządzenie: „Kapłani zobowiązani do egzaminów wikariuszowskich korzystają raz w roku z 2-tygodniowego odpoczynku”.

C. Prawa honorowe

Prawa honorowe obejmują zgodnie z kan. 478 § 2 prawo precedencji, na mocy którego wikariusze współpracownicy zajmują pierwsze miejsce przed innymi kapłanami pracującymi przy danym kościele. Synod sandomierski ustala precedencję wśród wikariuszów przy danym kościele pracujących, przyznając prawo pierwszeństwa pierwszemu co do czasu nominacji na posadę przy tej parafii⁸⁶. Synod warszawski

⁸² *Synod podlaski*, stat. 103, 1° „...na czas jednego tygodnia — za pozwoleniem piśmiennym dziekana, a na dłużej — za uprzednim pozwoleniem Kurii diecezjalnej” r. 1930 stat. 42 § 6. „...Z urlopu wypoczynkowego może kooperator korzystać tylko po porozumieniu się z proboszczem za zezwoleniem Ordynariusza” synod lubelski r. 1928 stat. 56. „Vicarius pro quacumque absentia extra territorium paroeciae habeat licentiam sui paroeci, ultra vero hebdomadam insuper licentiam Ordinarii loci”.

⁸³ *Synod tarnowski r. 1948*, stat. 75, 6°: Wikariusz ma prawo „do 2-tygodniowego urlopu wypoczynkowego. Czas korzystania z urlopu zależeć będzie od miejscowych warunków i potrzeb duszpasterskich, zdania proboszcza i od samego zezwolenia Ordynariusza”.

⁸⁴ *Synod przemyski r. 1955*. stat. 76 § 1. „...Wikary ma prawo do urlopu dwutygodniowego co roku w czasie wakacji letnich. Co do terminu rozpoczęcia urlopu powinien się porozumieć z proboszczem”.

⁸⁵ *Drugi Synod Archidiecezji Warszawskiej*, dz.c., s. 10 stat. 24.

⁸⁶ *Synod sandomierski* stat. 82 § 6, „In paroeciis, in quibus plures sunt vicarii cooperatores, prioritas competit illi, qui prior munus vi-

upoważnia Ordynariusza do naznaczenia jednego z kilku wikariuszów parafialnych tzw. zastępcą proboszcza — vice-proboszczem z władzą pełną proboszcza, o ile tenże jest nieobecny lub przeszkodzony. Zakresowo władza ta obejmuje sprawy duchowe i doczesne ⁸⁷.

III. Obowiązki wikariusza współpracownika

Bezpośrednim zwierzchnikiem parafii jest proboszcz, on odpowiada za całość pracy duszpasterskiej, on w ramach prawa powszechnego kan. 462—470, jak i partykularnego diecezjalnego realizuje konkretny cel pracy duszpasterskiej tj. *salus animarum per Ecclesias* ⁸⁸. Wikariusz więc nie jest samodzielnym pracownikiem parafialnym, jest on zależny w wykonywaniu programu pracy od swego zwierzchnika, który, jak słusznie w obronie wikariusza zaznacza synod lubelski z 1928 r., nie może nań przerzucać całości tej pracy ⁸⁹. Stąd

carii in parochia invenerit, ordo autem in ministerii sacri officii per hebdomadam ab omnibus ac singulis servandus, a parochia una cum vicariis statuitur": por. synod chełmiński 1959 r. stat. 88 § 5. „W parafiach o kilku wikariuszach pierwszeństwo przypada temu, który wcześniej objął obowiązki wikariusza w danej parafii...”

⁸⁷ *Synod warszawski*, I dz.c., stat. 41 (ad can. 460). „In parocciis ubi plures sunt cooperatores unus ex iis ab Ordinario loci vice-parochus rennuntiatur cum potestate parochi absentis vel impediti partibus fugendi in omnibus, quae tam in spiritualibus, quam in temporalibus, ad curam animarum sint immediate necessaria”.

⁸⁸ *Synod tarnowski 1948*, stat. 73, 1 „...proboszcz jest wyłącznym rządcą kościoła i kierownikiem pracy duszpasterskiej, układa jej plan, oznacza porządek, czas jej wykonania...”

⁸⁹ *Synod lubelski 1928*, stat. 52. „Parochus qui habet vicarium, omnem laborem et curam in eum non conniciat, nam non vicario sed parochia cura animarum commissa est”; por. synod tarnowski r. 1948 stat. 73: „...dzieli sprawiedliwie zakres obowiązków między siebie i wikariusza”; synod wileński 1931 stat. 234 § 1: „Memoria teneat vicarius se in fugendis muneribus suis a parochia pendere...”; synod piński 1934 stat. 89: „Piecza dusz została przede wszystkim powierzona proboszczowi, dlatego nie wolno mu całej pracy duszpasterskiej poruczyć swym współpracownikom...”

też wikariusz ma widzieć w swym proboszczu nie tylko zwierzchnika, ale i mistrza doświadczonego, który ma go jako młodego „in cura animarum” po ojcowsku pouczać w dziełach różnorodnej pracy, ma go wyrobić na samodzielnego duszpasterza w przyszłości⁹⁰. Ten cel wspólny pracy duszpasterskiej, jak podają Przepisy Krakowskie⁹¹: „Dei gloria et animarum salus” realizują się zdaniem tychże przepisów i uchwał synodów lwowskiego i pińskiego przez wzajemny podział obowiązków, których jednak nie da się ująć w ramy ścisłych i niezmiennych przepisów⁹². Stąd też synody polskie pozostawiają rozdział tychże obowiązków wzajemnemu ukła-

⁹⁰ *Synod tarnowski 1948*, stat. 73, 2: „że ma z urzędu otoczyć wikariusza życzliwą opieką ...czuwać nad jego postępowaniem i udzielać mu rad i wskazówek...”; *synod lwowski 1930* stat. 43 § 2: „Proboszcz będzie kooperatorów pouczać w praktycznym duszpasterstwie, wskazywać najważniejsze metody pracy na ambonie i w szkole, zaprawiać do prowadzenia kancelarii parafialnej i administracji majątkiem kościelnym”. *Synod podlaski*, dod. XIX do stat. 128, 7°, 1°, „proboszcz według wspomnianego przepisu prawa kanonicznego (476 § 7) powinien po ojcowsku wyrabiać wikariusza, kierować nim w duszpasterstwie, 2° pomnąc, że pomocnik dany proboszczowi powinien pod jego kierownictwem wyrobić się do samodzielnego stanowiska, proboszcz będzie pouczał wikariusza o spełnianiu praktycznych posług duchownych wiernym, załatwianiu spraw parafialnych i prowadzeniu kancelarii”. *Synod Łódzki* r. 1958 art. 79: „Współpracownikom swoim i wikariuszom i prefektom proboszcz okaże przychylność i miłość ojcowską. Niech ich uświadamia w sprawach odnoszących się do zarządu i prowadzenia parafii, poucza „udzielając im rad i wskazówek w pracach kościelnych, przygotowując ich do objęcia samodzielnego placówek”: *synod łucki 1927*, stat. 203 § 2: „Parochus cooperatorem formare et exercere in munere pastorali debet...”

⁹¹ *Notificationes*, dz.c., s. 32.

⁹² *Synod lwowski*, stat. 41: „Obowiązkiem kooperatora jest nieść pomoc proboszczowi w duszpasterstwie wedle jego wskazówek. Podział pracy między proboszczem a kooperatorem nie da się ująć w ramy ścisłych i niezmiennych przepisów. Zasadniczo i proboszcz i kooperator winni spełniać wszystkie posługi duszpasterskie”; *synod piński 1929*, stat. 112: „Proboszcz przeprowadza podział pracy między współpracownikami z uwzględnieniem zarządzeń Ordynariusza, dotyczących każdego z nich z osobna”.

dowi proboszcza i wikariusza, jak to zaznacza uchwała 42 § 3 Synodu Plenarnego: Wikariusze powinni... stosować się do ustalonego przezeń (proboszcza) porządku w domu i kościele". Dlatego też przegląd obowiązków wikariusza można jedynie podać w przybliżeniu, wyciągając szczegółowe zasady zarówno z prawa powszechnego jak i partykularnego. Dadzą się one sprowadzić do następujących.

1. Rezydencja

Podstawą skutecznej pracy pasterskiej jest przestrzeganie obowiązku rezydencji, która ma być nie tylko materialna ale i formalna. Obowiązek rezydencji materialnej zaczyna się dla wikariusza z chwilą objęcia posady. Ma to nastąpić po uprzednim złożeniu wyznania wiary⁹³ w terminie określonym wg synodu podlaskiego w ciągu 8 dni pod rygorem sankcji karnej na opornych tj. utraty po upływie 8 dni wszelkiej władzy i jurysdykcji przywiązanej do odnośnego urzędu oraz po myśli kan. 2331 § 1 suspensy⁹⁴. Synod podlaski powtarza w tej sprawie stat. 50 wcześniejszego synodu warszawskiego⁹⁵, do-

⁹³ *Synod podlaski*, stat. 128: „Wikariusze powinni przy objęciu pierwszego stanowiska złożyć wyznanie wiary (stat. 2, 4°, b, 3).

⁹⁴ *Synod podlaski*, stat. 87, 2° wikariusze... w ciągu dni ośmiu obejmowali powierzony sobie urząd. Po upływie tego terminu tracą wszelką władzę i jurysdykcję, przywiązaną do poprzedniego urzędu, a nadto winni w myśl kan. 2331 § 1 obłożeni będą karą suspensy. Na przedłużenie terminu, wskazanego w niniejszym statucie, należy zawsze uzyskać uprzednio wyraźną na piśmie zgodę Ordynariusza (kan. 128) i stat. 128.

⁹⁵ *Synod warszawski 1922*, stat. 50 (ad can. 476) § 1: *Acceptis litteris deputationis vicarius cooperator, ad normam statuti 19, munus sibi mandatum intra 8 dies inire ...coram parcho sese sistere tenentur...*, stat. 19-ad can. 128). *Obtenta provisione canonica, nisi in litteris nominationis aliter cautum sit vel iusta de causa ab Ordinario recognita et approbata excuset ...cooperatorēs vero parochum... intra 8 dies officium collatum inire omnino tenentur. Praescriptum hoc violantes suspensione a divinis plectentur.*; por. synod podlaski w stat. 87, 2: „Na przedłużenie terminu wskazanego w niniejszym statucie należy zawsze uprzednio uzyskać wyrażoną na piśmie zgodę Ordy-

magając się na przedłużenie odnośnego terminu zgody Ordynariusza. Dłuższy termin do objęcia posady dają wikariuszowi synody: sandomierski, lubelski, kielecki, wileński, łódzki⁹⁶, przy czym lubelski poleca wikariuszom po objęciu posady powiadomić kurię i złożyć wizytę dziekanowi. „Najkrótszy termin do objęcia nowej placówki podaje ostatni synod warszawski⁹⁷: „Kapłan przeniesiony przez Kurię Metropolitalną na inne stanowisko powinien je objąć w wyznaczonym w dekrete terminie. Proboszcz i rektor kościoła obejmuje stanowisko duszpasterskie w ciągu 2 tygodni, wikariusz i prefekt w ciągu 5 dni, o ile w dekrete nie jest podany inny termin”. Inne synody nie podają określonego czasu.

Po przybyciu na miejsce oznaczone obowiązuje wikariusza rezydencja w myśl prawa powszechnego, zgodnie z kan. 476 § 5: „Vicarius cooperator obligatione tenetur in paroecia residendi secundum statuta dioecisana vel laudabiles consuetudines aut Episcopi praescriptum”. Statuty synodalne nawiązując do odnośnego obowiązku rezydencji ujmują ją ściśle,

nariusza”; por. synod przemyski z r. 1955, stat. 75 § 1: „Wikariusz współpracownik proboszcza lub administratora pomnąc na obowiązek posłuszeństwa, które Biskupowi uroczyście przyrzekał, ma udać się bez ociągania na wyznaczoną posadę do 8 dni od chwili otrzymania aplikaty pod groźą kar kościelnych.

⁹⁶ *Synod sandomierski 1923*, stat. 82 § 2: „Vicarius cooperator, acceptis litteris deputationis, intra 15 dies munus sibi demandatum inire omnino tenetur, nisi sibi ab Ordinario loci longior aut brevior terminus praefixus fuerit”; synod lubelski 1927, stat. 54. Nominatus vel translatus vicarius, nisi aliud ab Ordinario loci cautum sit, tenetur quamprimum ad obeunda commissa sibi officia ecclesiastica accedere, aliter post 15 dies ipso facto amittit ius ad fructus taxae. Postquam munere suo fungi coepit, quantocius Curiam certiozem faciat et coram decano opportuno tempore appareat”; synod kielecki 1927, stat. 73: „Wikariusz powinien objąć poleczone sobie stanowisko przed upływem 2 tygodni od dnia otrzymania nominacji, jeżeli mu Ordynariusz nie wyznaczył terminu krótszego lub dłuższego”; synod wileński 1931, stat. 231: „Acceptis litteris nominationis, Vicarius cooperator intra 2 hebdomadas munus suum ingredi tenetur”; synod łódzki 1958, art. 82: „Wikariusz obowiązany jest objąć swe stanowisko w czasie wyznaczonym przez Ordynariusza”.

⁹⁷ *Drugi Synod Archidiecezji Warszawskiej*, dz.c., s. 91, stat. 295 § 2.

przypominając, że wikariuszowi nie wolno się wydalać nawet na najkrótszy okres czasu z parafii bez wiedzy proboszcza. I tak tarnowski synod z r. 1928 i lubelski⁹⁸ domagają się, aby proboszcz wiedział o każdej nieobecności wikariusza. On też udziela mu 3-dniowego urlopu. Podobnie podlaski⁹⁹ z powiadomieniem dziekana przez proboszcza o tym urlopie i inne synody jak np. warszawski, sandomierski, lwowski. Dłuższy

⁹⁸ *Synod tarnowski 1928*, stat. 72 § 1: „proboszcz zatem, jako bezpośredni przełożony wikariusza ma wiedzieć o każdej jego nieobecności w parafii, a w razie potrzeby udziela mu 3-dniowego urlopu”. *Synod tarnowski 1948*, stat. 73: „Pamiętać zatem będą wikariusze, że proboszcz winien wiedzieć o każdej nieobecności wikariusza w parafii, w razie potrzeby udziela mu 3-dniowego urlopu”: *synod lubelski*, stat. 56: „Vicarius pro quacumque absentia extra territorium paroeciale habeat licentiam sui parochi”: podobnie postanawia *synod kielecki*, stat. 74.a. „Wikariusz podobnie jak proboszcz obowiązany jest do rezydencji i bez należnego pozwolenia nawet na jedną dobę całą wydalać się nie może. Jeżeli nieobecność ma trwać 3 dni, wystarczy pozwolenie proboszcza”; por. *synod wileński 1931*, stat. 232 § 1: Vicarius cooperator, aequae ac parochus, lege residentiae adstringitur penes ecclesiam ad quem destinatus est et sine venia parochi ne unum quidem diem extra paroeciam morari potest (can. 476 § 5), § 2. Ad 3 dies absentiae licentiam vicario dare potest parochus, ad 7 dies decanus, ad longius temporis spatium Ordinarius, semper tamen cum scitu parochi”.

⁹⁹ *Synod podlaski*, stat. 103: „Co do obowiązków rezydencji duchowieństwa stanowimy i określamy: wikariusze współpracownicy mogą wyjechać na 3 dni z parafii za pozwoleniem proboszcza, który o tym zawiadomi niezwłocznie dziekana”; *synod warszawski*, stat. 50 § 6: Munere semel suscepto vicarius cooperator penes ecclesiam cuius servitio adstrictus est residere omnino tenetur. Sine parochi vel rectoris scitu et consensu ne ad unum quidem discedat diem. Quodsi ex legitima causa abire voluerit, pro absentia quae 3 dies non excedat — licentiam parochi vel rectoris impetrare debet”; *synod sandomierski*, stat. 82 § 5.a. „Lege residentiae tenetur non aliter ac parochi, nec sine licentia debita vel ad unum diem continuum abesse sibi permittant. Si absentia durata sit non ultra 8 dies a decano, si tandem ultra 8 dies, a Curia Dioecesana”; *synod lwowski*, stat. 42 § 6: „Kooperator do rezydencji obowiązany jest w parafii: Nie wolno mu wydalać się z parafii bez pozwolenia. Proboszcz może mu udzielić urlopu na 3 dni, dziekan na tydzień. Dłuższego urlopu udziela Ordynariusz...”

urlop bo 5 dni może udzielić proboszcz wikariuszowi w świetle krakowskich przepisów z 1919 r.¹⁰⁰. Synod lubelski ogólnie mówi o zezwoleniach proboszcza na wyjazd, zgadzając się z innymi synodami przy ustalaniu osoby dziekana jako władnego udzielić wikariuszowi zezwolenia na wyjazd trwający od 3—8 dni¹⁰¹.

Podobnie problem rezydencji wikariusza rozstrzyga II synod warszawski¹⁰²: „Wikariusz jest obowiązany do rezydencji w parafii. W razie koniecznej potrzeby proboszcz może mu udzielić zezwolenia na wyjazd do 3 dni, dziekan za zgodą proboszcza do sześciu, a na dłuższy wyjazd niezbędne jest zezwolenie Kurii Metropolitalnej”. Na dłuższą nieobecność powyżej tygodnia może zgodnie z synodami cytowanymi pozwolić tylko Ordynariusz, ale taka nieobecność wchodzi już w zakres urlopu wypoczynkowego albo zdrowotnego i należy do praw wikariusza, które omówiono wyżej. W zakresie rezydencji mieści się związany z nią stosunek wikariusza do służby plebańskiej z racji jego zamieszkania na plebanii i prowadzenia wspólnego stołu z proboszczem. Zdaniem synodu krakowskiego winien on służbie plebańskiej, jak również i kościelnej, czy wreszcie rodzinie proboszcza okazywać uprzejmość, takt, przestrzegając godność swego stanu¹⁰³, stosując się do zwyczajów domowych proboszcza, w szczególności w przestrzeganiu godzin posiłków¹⁰⁴. Nie powinien

¹⁰⁰ *Notificationes*, dz. c., s. 33.

¹⁰¹ *Synod warszawski 1922*, stat. 50 § 6: „pro absentia ultra 3 dies sed infra 8 decani... impatrare debet”: synod podlaski, stat. 103 n. 1. „...na czas do 1 tygodnia — za pozwoleniem dziekana...”: synod sandomierski, stat. 82 § 5a.: „si ultra 3, sed non ultra 8 dies, a decano”: synod lwowski, stat. 42 § 6: „...dziekan na tydzień...”

¹⁰² *Drugi Synod Archidiecezji Warszawskiej*, dz.c., s. 23, stat. 80.

¹⁰³ *Synod krakowski*, stat. 44 § 4. „...do spraw ekonomicznych proboszcza, a tym mniej do jego rodziny, nie będzie się mieszał niepowołany. Względem rodziny proboszcza i służby kościelnej i domowej będzie się zawsze kierować uprzejmością i taktem, przestrzegając ogólnie godności swego stanu”.

¹⁰⁴ j.w., stat. 44 § 3. Zastosuje się do zwyczajów proboszcza i będzie, o ile możliwości, przestrzegał godzin posiłków”.

okazywać niezadowolenia, jeśli warunki na plebanii np. w zakresie wiktury są niekorzystne, co znajdujemy w przepisach krakowskich. Podobnie czynią to synody: sandomierski, warszawski, lubelski, kielecki i łódzki, zabraniając się wikariuszowi mieszać do spraw domowych proboszcza, czy domagać się nienależnych usług od służby proboszcza¹⁰⁵.

Obowiązek rezydencji wygasa z chwilą przeniesienia wikariusza. Przenoszącemu się wikariuszowi zabraniają surowo wszystkie synody wygłaszania pożegnalnych przemówień, ostentacyjnych pożegnań z parafianami, tymbardziej poparcia dla pozostania na stanowisku, wysyłania delegacji do Kurii¹⁰⁶. Koszta podróży pokrywa proboszcz parafii, do któ-

¹⁰⁵ *Synod sandomierski*, stat. 82 § 8: „Rei domesticae parochiali in domo ne sese immisceant, nec indebita obsequia a famulis servitio domus addictis exigant quae vero debita sunt, honeste petant”. To samo dosłownie powtarza *synod chełmiński* z r. 1928, stat. 88 § 4; *synod warszawski*, stat. 50 § 3: „...familiaris quoque eius comiter ac urbane habeat...”; *synod lubelski*, stat. 57: „...famulis rei domesticae parochi ne se immisceat, quae vero ei debentur a famulis ecclesiae decenter petat”; *synod kielecki* stat. 76a. „...do spraw domowych proboszcza niech się nie miesza i od służby plebańskiej posług nienależnych niech się nie domaga, o należne zaś prosi uprzejmie i delikatnie”; *synod łódzki* r. 1958, art. 84: „... nie miesza się do spraw domowych proboszcza i jego domowników, nie żąda nienależnych mu posług. Wikariusz nie wtrąca się w stosunki służbowe pracowników kościelnych, a spostrzeżenia swoje odnośnie do pełnienia przez nich obowiązków zgłasza proboszczowi; por. jeszcze *synod chełmiński* z r. 1959, stat. 88 § 4: „Wikariusz nie winien mieszać się do spraw plebanii, nie powinien też wymagać nadzwyczajnych posług od personelu plebańskiego. Ma on natomiast prawo domagać się w uprzejmy sposób należnych mu posług”.

¹⁰⁶ *Synod chełmiński 1959*, stat. 88 § 8: „W razie przeniesienia na inne stanowisko nie wolno wikariuszowi żegnać parafian publicznie i manifestacyjnie, tym bardziej nie wolno u parafian szukać poparcia, by pozostał na miejscu, zbierać podpisów lub wysyłać delegacji do Kurii Biskupiej, oraz podawać do publicznej wiadomości dekret przeniesienia”: *synod łódzki* 1958, art. 85: „Przy przeniesieniu na inną placówkę nie wolno wikariuszowi urządzać publicznego pożegnania z parafianami”; *synod lubelski*, stat. 58: „In casu translationis in aliam paroeciam vicario severe prohibetur e suggestu aut cum aliquo strepitu parochianis valedicere, eoque minus indicias ope fidelium ad

rej wikariusz został przeniesiony¹⁰⁷. Na opornych synody: podlaski i chełmiński z r. 1959 przewidują kary kościelne

persistendum in loco quaerere, turbas ciere, deputatos in sui causam divigere"; synod podlaski, stat. 128, 8: „W razie translokaty na inne stanowisko nie wolno wikariuszowi żegnać się publicznie lub manifestacyjnie z parafianami, a tym bardziej szukać u ludzi poparcia, by pozostać na stanowisku, zbierać podpisy i wysyłać delegację itp.”; synod tarnowski 1928, stat. 73 § 2: „Nie wolno wikariuszowi wygłaszać w kościele przemówień powitalnych lub pożegnalnych”; synod tarnowski 1948, rozszerzając ten stat. stanowi w stat. 74, 4: „winien zatem pamiętać, że mu nie wolno wygłaszać w kościele przemówień powitalnych lub pożegnalnych. Przekraczających niniejszy zakaz bezwzględnie proboszcz doniesie Ordynariuszowi”; synod chełmiński 1928, stat. 88 § 9: „Vicarius in paroeciam veniens vel de ea discedens in omnino satagat, ne ipsi ciuscumque id generis ovationes parentur”; synod lwowski, stat. 42 § 7: „W razie przeniesienia winien kooperator objąć posadę w oznaczonym terminie. Pod żadnym warunkiem nie wolno mu wygłaszać pożegnalnych przemówień”; synod wileński, stat. 244 § 1: „Prohibitum est vicario cooperatori paroeciam accedenti publice parochianos ex sugestu sacro sermone salutandi vel paroecia discedenti eodem modo sub poena incurrenda vero suae translationis, sive publice, sive privatim, parochum apud sermone valedicendi, populum criminari, ac si ipsa sit causa eius translationis; § 2 Suadetur, ne vicarius, ad aliud officium translatis, parochianos pristinae paroeciae visitet, praesertim cum exinde alicue difficultates pro parochia praevideantur”; synod łucki 1927, stat. 202: „Non licet vicario cooperatori discedendi e paroecia propter eius translationem ad aliud officium, sive publice sive privatim apud populum criminari parochum, ac si ipse auctor sit huius translationis, multoque minus sollicitare et ciere turbas contra eum cooperatore audeat, sed animo quieto ac placido paroeciae valedicat”. II synod warszawski, stat. 82 § 1: „Wikariusz przeniesiony na inne stanowisko nie powinien zabiegać o zmianę lub okazywać niezadowolenia z decyzji Władzy Archidiecezjalnej. Po uregulowaniu wszystkich zobowiązań powinien przekazać proboszczowi prowadzone przez siebie sprawy parafialne i w czasie określonym statutem 295 § 2 opuścić parafię. § 2: „Nie należy urządzać żadnych pożegnań, zwłaszcza z ambony lub w czasie pełnienia funkcji kapłańskich”. § 3: „Po opuszczeniu parafii wikariusz bez wiedzy proboszcza nie może odwiedzać dawnych parafian”.

¹⁰⁷ *Synod sandomierski*, stat. 82 § 15: „Vicario cooperatori, qui ab una parochia in aliam ab Ordinario transfertur, parochus loci, cui applicatur, dimidiem partem expensarum itineris ex sumptibus ecclesiasticis restituat”.

w/g uznania Ordynariusza, oceniając niewłaściwe zachowanie jako brak kwalifikacji na przyszłe probostwo¹⁰⁸.

2. Obowiązek pogłębiania studiów teologicznych

Wikariusza poza odbytymi studiami teologicznymi obowiązują zgodnie z kan. 130¹⁰⁹ w ciągu trzechlecia w/g szczegółowego zarządzenia Ordynariusza odnośnie do programu przedmiotu egzaminu, egzaminy trzechletnie, jak i udział czynny w konferencjach dekanalnych zgodnie z kan. 131¹¹⁰. Nadto dla pogłębienia swych wiadomości teologicznych wedle zaleceń synodu plenarnego winien czytywać: organ diecezjalny, dzieła i czasopisma teologiczne, uczestniczyć w szczególnych kursach teologicznych, duszpasterskich, katechetycznych¹¹¹. Nadto brać winien udział w konferencjach duszpasterskich, które ma urządzać proboszcz w większych parafiach¹¹². Bliżej ten obowiązek wikariusza o pogłębieniu swej

¹⁰⁸ *Synod podlaski*, stat. 128, 8°: „Niespokojnym postępowaniem wykaże nietakt i brak kwalifikacji na probostwo i ściągnie na siebie kary przewidziane w kan. 2337 i 2401”; *synod chełmiński 1959*, stat. 88 § 8: „...przekraczający niniejszy zakaz niech wiedzą, że grożą im kary przewidziane w kan. 2337 i 2401”.

¹⁰⁹ Kan. 130 § 1: „Expleto studiorum curriculo, sacerdotes omnes... examen singulis annis saltem per integrum triennium in diversis sacrarum scientiarum disciplinis...”

¹¹⁰ Kan. 131: „In civitate episcopali et in singulis vicariatus foraneis saepius in anno, diebus arbitrio Ordinarii loci praestituendis, conventus habeantur, quos collationes seu conferentias vocant de re morali et liturgica...”

¹¹¹ *Synod plenarny*, uchw. 44: „Aby praca duszpasterska w większych parafiach była uzgodniona i wydawała obfite owoce, proboszcz będzie urządzał specjalne konferencje i zapraszał na nie wszystkich kapłanów pracujących w parafii, zarówno świeckich jak i zakonnych”.

¹¹² *Synod plenarny*, uchw. 7 § 1: „Kapłani są obowiązani, stosownie do zarządzeń swego Biskupa, zamawiać i czytywać urzędowy organ diecezjalny oraz uczestniczyć w szczegółowych kursach teologicznych, duszpasterskich, katechetycznych i innych podobnych. § 2 *Synod Plenarny* wzywa kapłanów do czytania dzieł i czasopism z dziedziny nauk kościelnych”.

wiedzy teologicznej omawiają uchwały synodów diecezjalnych¹¹³, a zwłaszcza II synod warszawski¹¹⁴, który powyższej sprawie poświęca aż dwa statuty, nakazując w nich duchownym pogłębianie wiedzy kościelnej, zapoznawanie się z nowoczesnymi metodami duszpasterstwa i branie udziału w organizowanych przez Władzę Archidiecezjalną kursach duszpasterskich i katechetycznych, w dniach skupienia oraz konferencjach dekanalnych, „a dalej” Kapłani po ukończeniu Seminarium Metropolitalnego obowiązani są do złożenia: 1° trzech egzaminów wikariuszowskich w ciągu trzech lat rozpoczynając od roku następnego po święceniach kapłańskich; 2° egzaminu katechetycznego w ciągu 2 lat od zaliczonych egzaminów wikariuszowskich; 3° egzaminu proboszczowskiego w ciągu trzech następnych lat od egzaminu katechetycznego (Załącznik 2).

3. Szczegółowe obowiązki wikariuszów

a. W zakresie szafarstwa sakramentów kan. 476 § 6 ogólnie postanowia, iż wikariusz „debet ratione officii parochi vicem supplere, eumque adiuvare in universo paroeciali ministro, excepta applicatione Missae pro populo”.

Postanowienie to zostało przez nas omówione przy analizie praw wikariusza w zakresie sakramentów św. Tu uzupełniamy je tylko uwagami, o ile te zostały wyraźnie sprecyzowane jako ważne obowiązki wikariusza przez ustawodawstwo partykularne. I tak w zakresie odprawiania Mszy św. niedzielnej w/g Przepisów Krakowskich z 1919 r.¹¹⁵ winien proboszcz i wikariusz na przemian odprawiać sumy. Jeśli proboszcz jest w podeszłym wieku lub ma ważną przeszkodę,

¹¹³ *Synod sandomierski*, stat. 27 i 28; *synod tarnowski 1948*, stat. 32; *synod warszawski*, stat. 20 i 21; *synod przemyski*, stat. 16; *synod wileński*, stat. 113, 114, 115, 116; *synod chełmiński*, stat. 25, 26; *synod piński*, stat. 20; *synod lwowski*, stat. 13; *synod łódzki*, art. 29—33; *lubelski*, stat. 22, 23 § 1, 24; *kielecki*, stat. 13 i 16.

¹¹⁴ Por. *Drugi synod Archidiecezji Warszawskiej*, dz. c., s. 9, stat. 20 i 22.

¹¹⁵ *Notificationes*, dz.c., s. 32.

wikariusz ma go chętnie zastąpić. Msze św. fundacyjne jest obowiązany odprawić proboszcz, a w razie przeszkody lub wymogu fundacji wikariusz. Odprawianie Mszy św. za parafian należy do proboszcza. W razie choroby lub innej ważnej przyczyny ma tę mszę odprawić wikariusz za wynagrodzeniem równającym się wysokości stypendium diecezjalnego na msze normalne ciche ¹¹⁶.

Odnosnie do obowiązków wikariusza w zakresie sakramentu Pokuty synod plenarny przypomina, by wikariusze zasiadali w konfesjonałach codziennie rano w godzinach ustalonych i dogodnych dla wiernych, oraz w godzinach wieczornych w soboty, w przeddzień świąt i przed pierwszym piątkiem miesiąca ¹¹⁷. Ten sam obowiązek podkreśla synod lwowski, polecając nadto słuchanie spowiedzi popołudniu w tych dniach, w których odprawia się nabożeństwo w kościele ¹¹⁸.

¹¹⁶ Por. *synod podlaski*, stat. 128, 5; „Z wyjątkiem obowiązku co do Mszy za parafian, który należy do proboszcza, oraz co do Mszy legatowych, które powinien odprawiać proboszcz, o ile w poszczególnych wypadkach część tego obowiązku nie włoży Biskup na wikariusza w myśl kan. 476 § 6”; synod łucki 1927, stat. 195 § 1: „Vicarius cooperator delegatus ad universitatem causarum omnia munera paroecialia obire potest et tenetur exceptis eis, quae parochus sibi reservaverit aut quae a iure communi excipiuntur, veluti applicatio Missae pro populo, nisi agatur de casu absentiae aut morbi parochi, tum enim vicarius vicem eius supplere debet, non tamen gratis, sed stipendium iuxta ordinariam taxam missarum a parochi meretur”; synod wileński, stat. 233: „Munus vicarii cooperatoris seu adiutoris in eo constitit, ut parochum in adimplendis obligationibus adiuvet eiusque vices gerat in universo paroeciali ministerio excepta applicatione Missae pro populo. Quare vicarius cooperator tenetur: Missam cotidie in ecclesia paroeciali hora et loco a parochi designatis celebrare, et etiam iuxta intentionem a parochi indicatam, salvo iure in hoc casu percipiendi congruum stipendium pro Missa celebrata, etiam tunc loco parochi legitime impediti Missam pro populo applicat”.

¹¹⁷ *Synod plenarny*, uchw. 92: „proboszczowie, wikariusze i rządcy kościołów powinni zasiadać w konfesjonałach codziennie rano w godzinach ustalonych i dogodnych dla wiernych, a także w godzinach wieczornych w soboty, w przeddzień świąt i przed pierwszym piątkiem miesiąca”.

¹¹⁸ *Synod lwowski*, stat. 78 § 1: „Proboszczowie i ich wikarzy oraz rządcy kościołów winni być w konfesjonałach codziennie rano w usta-

Synody: sandomierski, lubelski i tarnowski z r. 1948 wymagają od wikariuszów, by zawsze byli gotowi słuchać spowiedzi, o ile o to są słusznie proszeni¹¹⁹. Nadto wszystkie synody łącznie z krakowskim z r. 1923 przypominają wikariuszom, by poza okresem wielkanocnym i adwentowym umożliwić wiernym częstsze przystępowanie do Komunii św. W tym celu zarówno przed odpustem parafialnym jak i nabożeństwem 40-godzinnym winni siadać do konfesjonału¹²⁰.

lonych godzinach popołudniu zaś i wieczorem przynajmniej w dniach, w których w tym czasie odprawia się nabożeństwo w ich kościele”.

¹¹⁹ *Synod sandomierski*, stat. 142 § 2: „Animarum pastores eorumque vicarii semper parati esse debent rationabiliter petentium confessionis audire, ut vero fidelibus occasio praebeat frequentius hoc salutare Sacramentum suscipiendi, constanti quadam ratione sacro tribunali assideant quotidie mane ante missam etiam diebus Dominicis et festis; in locis maioribus autem, ut sunt urbes, ac praesertim in iis, in quibus plurimi degunt operarii officinarum aut fodinarum, etiam vespere, saltem sabbatis, in festorum pervigiliis ac toto tempore ad praeceptum paschale implendum utili”; *synod lubelski*, stat. 119: „Parochi eorumque vicarii et rectores ecclesiarum semper prompti paratique sint rationabiliter petentium confessiones audire. Ut vero fidelibus occasio praebeat facile confitendi, parochi eorumque vicarii quotidie, tempore idoneo stabilique, mane ante Missam confessionali assideant. Etiam singulis sabbatis atque pervigiliis festorum et tempore quadragesimae, hora magis opportuna postmeridiana, recipiant confessiones, quod quidem populo notificetur.

Operariis aliisque hominibus valde occupatis parochus designet tempus confitendi speciali modo idoneum, ut facilitas confessionis illos ad sacramenta suscipienda alliciat. Tempore statuto sacerdotes sedeant in confessionali, etiamsi desint penitentes”; *synod tarnowski 1948*, stat. 142 § 2: „Zobowiązujemy też kapłanów przede wszystkim duszpasterzy, aby zasiadali do konfesjonałów codziennie rano, w soboty i w wigilie uroczystych świąt, przed pierwszym piątkiem miesiąca także w porze popołudniowej”.

¹²⁰ *Synod podlaski*, stat. 176: „W myśl kan. 892 polecamy i gorąco zachęcamy, by wszyscy kapłani, ze względu na brak u nas duchowieństwa, jako też na doniosłość świętej posługi, chętnie i często zasiadali do konfesjonału, by pomagać duchowieństwu parafialnemu w słuchaniu wiernych spowiedzi” i stat. 182, 1°. „W czasie Komunii Wielkanocnej należy rozpoczynać spowiadanie o g. 6 rano i prowadzić je dopóki się wszyscy nie wyspowiadają; co 2 godziny z ambony czynić rachunek sumienia z ludem, 2° w każdą sobotę i wigilię świąt

W zakresie sakramentu małżeństwa poza uprawnieniami wikariuszów odnośnie asystencji, niektóre synody upoważniają ich do przeprowadzania egzaminu przedślubnego narze-

we wszystkich kościołach wyznaczyć godziny popołudniowe do słuchania spowiedzi, o czym ogłosić ludowi przez obwieszczenie, umieszczone na drzwiach kościelnych, 3° w roku codziennie, choćby nie było penitentów, proboszcz, rektor kościoła i wikariusze zasiadają w konfesjonatach przynajmniej na godzinę przed Mszą św., a po Mszy wrócą do konfesjonatu, o ile będą penitenci, aby wszystkich wypowiadać”; *synod wileński*, stat. 392 § 1: „Parochi eorumque vicarii et rectores ecclesiarum semper prompti paratique sint rationaliter petentium confessiones sacramentales excipere § 2. Ut fidelibus occasio praebeatur facile sua peccata confitendi, parochi eorumque vicarii cotidie, tempore conveniente et stabili in sede confessionali assideant, praesertim vero his diebus, quibus fideles frequentiores ad sacra advenire solent; singulis vero sabbatis atque in pervigiliis festorum et tempore Quadragesimae, hora magis opportuna postmeridiana, confessiones excipiant, quod quidem populo notificetur. Operariis aliisque personis valde occupatis parochus designet tempus confitendi speciali modo adaptatum, ut facilitas confitendi illos ad Sacramenta suscipienda alliciat”: *synod warszawski*, stat. 90: „Salvo praescripto can. 392 § 2 sacerdotes, praesertim curae animarum addicti, ad confessiones excipiendas quotidie inde a hora 6 matutina sint parati, et ubi plures celebrantur missae, antequam finiatur ultima, ab ecclesia ne discedant; diebus autem sabbatis, dominicis, festis de praecepto eorumque pervigiliis ac toto tempore ad praeceptum paschale adimplendum utili, etiam post meridiem in confessionali praestit sint”: *synod kielecki*, stat. 158. b) aby wierni mieli łatwą sposobność spowiadania się, proboszczowie oraz wikariusze powinni codziennie przed mszą św. siedzieć w konfesjonale. c) W soboty, w wigilie wszystkich świąt oraz przez cały W. Post w kościołach należy oznaczyć również godziny po południu do słuchania spowiedzi. O czasie tym należy ogłosić na drzwiach kościoła lub w inny sposób, d) robotnikom i innym parafianom bardzo zajęтым proboszcz wyznaczy dogodny czas spowiedzi tak, aby łatwością wypowiadania zachęcił ich do przyjmowania sakramentów”; *synod łódzki 1958*, art. 138: „Kapłani parafialni powinni słuchać spowiedzi od wczesnego rana, po miastach od prymarii do ostatniej Mszy św. włącznie aż do wypowiadania wszystkich czekających na spowiedź; stale winien siedzieć w konfesjonale przynajmniej jeden ksiądz, a gdy napływ penitentów jest większy, to spowiadać powinni wszyscy wolni od innych zajęć kapłani. Art. 139. Należy spowiadać również wieczorem, a zwłaszcza w soboty, wigilie świąt, przed pierwszymi piątkami, podczas nabo-

czonych, jak np. podlaski¹²¹, według którego, wikariusze mogą dokonywać tych czynności, ale tylko podczas nieobecności proboszcza. Co do innych synodów, to milczą one o podobnym obowiązku wikariuszów, ale im takiego uprawnienia nie odmawiają, ponieważ ono, zdaniem tychże statutów mieści się w obowiązku wikariusza pomagania proboszczowi w prowadzeniu agend kancelaryjnych do których też należą sprawy małżeńskie. Nie mają natomiast wikariusze obowiązku

żeństw majowych, czerwcowych i październikowych oraz wtedy, kiedy wymaga tego potrzeba lub wygoda wiernych". Synod przemyski 1955, stat. 119 § 1: „Proboszczowie, rządcy kościołów i wikariusze powinni zasiadać w konfesjonale codziennie rano, a wieczorem w soboty, w przeddzień świąt, odpustów i przed pierwszym piątkiem miesiąca, w godzinach dla wiernych dogodnych i należycie ogłoszonych": synod chełmiński 1959, stat. 120 § 2. Dlatego też kapłani, a szczególnie rządcy parafii i kościołów, winni zasiadać do konfesjonałów codziennie rano przed i po Mszy św., a ponadto w soboty i w wigilie uroczystych świąt i przed pierwszymi czwartkami, piątkami, sobotami miesiąca w porze popołudniowej. Poza tym kapłani zasiadają w konfesjonale w dniach i godzinach, w których parafianie wolni są od zajęć. W większych parafiach zorganizują pogotowie spowiedników": synod piński, stat. 234: „Wszyscy kapłani, przede wszystkim duszpasterze, powinni z całą gorliwością słuchać spowiedzi na każde żądanie wiernych i bez żadnego ociągania. Powinni być gotowi w każdym czasie i miejscu kanonicznie dozwolonym, słuchać penitentów, chociażby to było połączone z wielką niewygodą": synod krakowski, sectio II, tit. II, art. 5: „Ut optatissimus ab Ecclesia Dei frequentis Communionis usus facilius fidelibus reddatur. Monemus omnes animarum pastores eorumque adiutores, ut quavis die non solum mane sed etiam vespere ad audiendas poenitentium confessiones in confessionalibus praesto sint, et non semel per diem, prout aliquando fit, sed propense, stato tempore ac saepius pro indigentibus fidelibus Panem coelestem distribuunt. Imprimis curent uti toti parochiae aliquoties per annum detur occasio ad sacram Synaxim accedendi ideoque praeter tempus paschale et Adventus ad e. g. in festo patroni principalis loci et tempore devotionis 40 horarum atque tunc ad excipiendas confessiones sacerdotes etiam extranei inveniuntur, in omni enim parochia non desunt qui pastori suo confiteri erubescunt".

¹²¹ *Synod podlaski* stat. 204,6° „..... egzaminu przedślubnego i dochodzenia stanu wolnego powinien dokonać sam proboszcz lub w jego zastępstwie wikariusz (stat. 116,3°)".

przeprowadzania pouczenia prywatnego kontrahentów o istocie i obowiązkach małżeńskich¹²², albowiem ze względu na skromność chrześcijańską winni to przeprowadzić sami proboszczowie, jako starsi i doświadczeni duszpasterze.

Poza szafarstwem sakramentów św. do czynności kapłańskich należy odprawianie nabożeństw parafialnych. Tą sprawą synody bliżej się nie zajmują, pozostawiają to albo umowie prywatnej duszpasterzy, albo szczegółowym zarządzeniom ordynariusza. Jedynie Krakowskie Przepisy z 1919 r.¹²³ polecają wikariuszowi odprawiać nieszpory, nabożeństwa majowe i październikowe, z zachowaniem prawa proboszcza, o ile tenże nie jest zajęty inną pracą duszpasterską.

b. Głoszenie słowa bożego. Na mocy misji kanonicznej wikariusz jest uprawniony do głoszenia kazań. Jeśli chodzi o kolejność i tematy kazań, to winien trzymać się porządku obowiązującego na terenie danej parafii. Tylko Krakowskie Przepisy wzmiankują, iż kazania na sumie i Prymarii winien głosić proboszcz naprzemian z wikariuszami¹²⁴, wyjątek jest dopuszczalny, o ile np. wikariusz ma wygłosić pewien cykl kazań. Należy tu zachować w szczególnej diecezji przepisy prawa powszechnego, jak i szczegółowego partykularnego¹²⁵, z których np. lwowska archidiecezja, na synodzie z roku 1930 w statucie 198 § 2 podkreśliła, iż obowiązek głoszenia kazań głównie ciąży na proboszczu, który w parafii, gdzie są wikariusze ma ułożyć porządek głoszenia kazań w ten sposób, by parafianie mogli usłyszeć naukę swego proboszcza przynajmniej raz w miesiącu¹²⁶. Wikariusze w/g sy-

¹²² *Synod Plenarny* uchw. 96 § 1 „Osoby mające zawrzeć małżeństwo poddać należy egzaminowi przedślubnemu stosownie do przepisów diecezjalnych i pouczyć je o istocie i obowiązkach małżeńskich”.

¹²³ *Notificationes*, dz. c., s. 33.

¹²⁴ *Notificationes*, dz. c., s. 32.

¹²⁵ *Synod Plenarny* uchw. 123—127. ,

¹²⁶ *Synod lwowski*, stat. 198 § 2. „Obowiązek głoszenia słowa Bożego ciąży głównie na proboszczu. To też w tych parafiach w których pracują kooperatorzy, ułoży proboszcz porządek głoszenia kazań w parafii w ten sposób, by parafianie mogli usłyszeć naukę swego proboszcza przynajmniej raz w miesiącu”; *synod kielecki* stat. 268.

nodu podlaskiego są obowiązani przez pierwsze 3 lata pisać swe kazania, których rękopisy może kontrolować dziekan lub biskup w czasie wizytacji¹²⁷.

c. *Praca w szkolnictwie*. Praca w szkolnictwie obejmuje dwojaki zakres: ścisłą pracę w zakresie nauczania religii w szkołach podstawowych i przeprowadzanie katechizacji zarówno dzieci, jak i dorosłych w kościele lub na kursach poza kościołem parafialnym. O nauczaniu religii, jako o obowiązku wikariuszy mówią następujące synody: podlaski¹²⁸, zlecając wykonywanie tegoż w szkołach parafialnych wikariuszom; krakowski¹²⁹, w obszernej sekcji VI; tarnowski z roku 1928 i 1948¹³⁰, rezerwujący nauczanie w miejscowej szkole

„Do głoszenia kazań obowiązani są ściśle nie tylko proboszczowie, lecz wszyscy, którzy w jakikolwiek sposób pracują w duszpasterstwie, a więc wikariusze, pomagając proboszczowi w jego działalności ...”; synod przemyski z roku 1955 stat. 234 § 2. „Do głoszenia kazań obowiązani są proboszczowie ... tudzież wikarzy, w porządku z proboszczem ułożonym”.

¹²⁷ *Synod podlaski*, stat. 259,8°. „... przez pierwsze trzy lata kapłaństwa wszystkie nauki należy przed wygłoszeniem w całości napisać, rękopis zaś przechowywać do rewizji dziekana; biskupa wizytującego parafię; wszyscy inni kapłani obowiązani są przynajmniej szkic lub obszerny plan wygłaszanych nauk przygotowywać; synod przemyski r. 1955 stat. 252. „Kapłani młodzi, w ciągu pięciu lat po święceniach, mają opracowywać kazania pisemnie i w czasie wizytacji przedstawić Biskupowi względnie dziekanowi”; synod kielecki r. 1927 stat. 269. „... Młodzi kaznodzieje mają przez 10 lat swe kazania albo w całości pisać, albo przynajmniej zestawiać w szkicu główne ich myśli. W pierwszych pięciu latach kapłaństwa przynajmniej trzecia część głoszonych kazań ma być w całości napisana i kontrolowana w czasie wizytacji; synod łódzki z r. 1958 art. 187. „Kapłani młodzi w ciągu trzech lat po otrzymaniu święceń będą opracowywali kazania na piśmie, a w czasie wizytacji biskupiej lub dziekańskiej przedstawiają je do przejrzania”; synod chełmiński z r. 1959 stat. 172 § 9. „Kapłani w ciągu pięciu lat po otrzymaniu święceń są zobowiązani do pisemnego opracowywania kazań. W czasie wizytacji przedłożą je Biskupowi, wizytatorowi lub dziekanowi ...”.

¹²⁸ *Synod podlaski*, stat. 128,6 „... uczyć religii ...” oraz stat. 262.

¹²⁹ *Synod krakowski*, Sectio VI, Działalność wychowawcza s. 68—76.

¹³⁰ *Synod tarnowski z r. 1928*, stat. 72 § 2 i z r. 1948 stat. 73 § 4.

dla proboszcza, w podmiejskowych dla wikariuszów; lubelski¹³¹, obarczający w równej mierze realizację odnośnego obowiązku proboszcza i wikariusza, podając jednocześnie szczegółowy wykaz obowiązków duszpasterskich szkolnych w tymże statucie; lwowski¹³², kontrola nad nauczaniem wikariusza należy do proboszcza¹³³. Obowiązkiem przeprowadzenia katechizacji obarczają wikariusza Przepisy Krakowskie z 1919 r. i warszawskie z 1962 r.¹³⁴; w podlaskiej, proboszcz może prosić o pomoc wikariuszów w tej sprawie¹³⁵, czy wyręczyć się członkami Bractwa Nauki Chrześcijańskiej¹³⁶. Osobne instrukcje co do jej przeprowadzenia podają synody: lwowski i podlaski¹³⁷.

d. P r a c a w k a n c e l a r i i. Obowiązek pracy w kancelarii ze strony wikariusza akcentuje synod plenarny w uchwale 43 § 1, odsyłając w tej materii do zarządzeń biskupa i wska-

¹³¹ *Synod lubelski*, stat. 202 § 2. „Parochus in loco suae residentiae sive ipse per vicarium tenetur sedulo ac regulariter scholas elementares frequentare doctrinam catholicam maxima cum paritia docendi explanare”.

¹³² *Synod lwowski z r. 1930*, stat. 21 § 1.

¹³³ *Synod lwowski z r. 1930*, stat. 214 § 2.

¹³⁴ *Notificationes*, dz. c., s. 33. „Urządzenie katechetycznych nauk przed nieszporem, jako też przygotowywanie do I spowiedzi i do I Komunii św. dzieci, które nie uczęszczają do szkoły, należy do proboszcza, którego w razie przeszkody zastąpi wikary. We wsiach odległych należących do parafii, powinni wikarzy urządzać nauki katechizacyjne w miesiącach letnich po południu, o ile na to stosunki i warunki miejscowe pozwolą”. Drugi Synod Archidiecezji Warszawskiej, dz. c., s. 83. stat. 276 § 1. „Do prowadzenia katechizacji zobowiązani są proboszczowie, rektorzy, wikariusze oraz kapelani diecezjalni i zakonni...”.

¹³⁵ *Synod podlaski*, stat. 253. „Zgodnie z kan. 1333—1334 proboszcz, o ile sam dla słusznych powodów nie może prowadzić katechizacji, powinien użyć pomocy innych osób duchownych i pobożnych świeckich, a zwłaszcza zatroszczyć się o sekcję bractwa nauki chrześcijańskiej.

¹³⁶ *Synod podlaski*, stat. 136.

¹³⁷ *Synod lwowski*, Dodatek XV Instrukcja o katechizacjach ludowych, s. 210—217 i podlaski. Dodatek XVIII, s. 329.

zań proboszcza¹³⁸. Bliżej informują o nim synody diecezjalne: podlaski¹³⁹; tarnowski zalecający młodszym szczególnie wikariuszom niesienie pomocy proboszczowi w kancelaryjnej pracy¹⁴⁰; krakowski zaleca proboszczowi zapoznanie wikariusza z tą pracą¹⁴¹, przy czym zastrzega, iż wikariusz proszony nie powinien odmawiać pomocy w pracy kancelaryjnej. Do wikariusza, o ile jest jeden, należy sporządzenie połowy kopii metrykalnych, o ile jest więcej, całości tychże kopii.

e. **O b o w i ą z e k p ł a c e n i a *cathedraticum* i *seminaristicum*.** Obowiązek płacenia *cathedraticum* i *seminaristicum* przez wikariusza przypominają synody: podlaski¹⁴², obejmujący 5% czystego dochodu; lwowski¹⁴³ mówi, że wymiaru dokonuje osobna komisja powołana przez Ordynariusza; krakowski z r. 1923¹⁴⁴ w wysokości 3% pobieranych pensji. Seminaristi-

¹³⁸ *Synod Plenarny*, uchw. 43 § 1. „Wikariusz jest obowiązany pomagać proboszczowi w pracy duszpasterskiej i kancelaryjnej wg zarządzeń Biskupa i wskazań proboszcza”.

¹³⁹ *Synod podlaski*, stat. 128,6 „..... pracować w kancelarii parafialnej”.

¹⁴⁰ *Synod tarnowski z r. 1928*, stat. 91 § 2. „Wikariusze głównie młodzi chętnie i pilnie pomagają będą proboszczom w czynnościach kancelaryjnych, a proboszczowie w razie potrzeby wyręczać się będą wikariuszami w kancelarii i chętnie dzielić się będą z nimi swym doświadczeniem”; to samo synod tarnowski z r. 1948 stat. 94 § 2.

¹⁴¹ *Notificationes*, dz. c., s. 33. por. również synod: przemyski z r. 1955 stat. 79 § 3. „Prowadzenie kancelarii parafialnej należy do proboszcza, ale wikary powinien w miarę możliwości pomagać: synod warszawski z r. 1922 stat. 50 § 3.

¹⁴² *Synod podlaski*, stat. 128,6. „Co do poszczególnych obowiązków wikariusz płaci *cathedraticum* i *seminaristicum* ...” i stat. 119,2. „..... składać *seminaristicum* i *cathedraticum* rozdzielone wg uznania Ordynariusza, mianowicie 5% od czystego dochodu ... wikariusza ...”.

¹⁴³ *Synod lwowski*, stat. 256 § 2. „*Seminaristicum* uiszczają mają ... oraz każdy duchowny do archidiecezji przynależny, z wyjątkiem emerytów i deficyentów”. § 3. „Wymiaru *seminaristicum* dokonuje powołana do tego komisja”.

¹⁴⁴ *Synod krakowski*, Sectio IV, art. 3 i 4. „.....omnes alii, non beneficiati, tum vicarii, tum cathechetæ, tum profesores, solvent 3% e suis pensionibus”.

cum przepisuje również synod tarnowski z r. 1948¹⁴⁵ stanowiąc podobnie jak synod lwowski.

f. Obowiązek nawiedzania parafian. Według synodu krakowskiego z r. 1923 w parafii, gdzie jest dwóch wikariuszów lub więcej mogą oni odbywać kolędę w tych częściach parafii, w których proboszcz nie może jej odbyć¹⁴⁶. W podlaskiej diecezji w wypadkach wyjątkowych ma używać proboszcz pomocy lub zastępstwa wikariusza¹⁴⁷.

Podobnie stanowi synod lubelski w Instrukcji V, wskazując powody dla których wikariusz winien zastąpić proboszcza w kolędzie, a nimi są: podeszły wiek, długotrwała choroba lub usprawiedliwiona nieobecność. W wypadkach takich, po

¹⁴⁵ *Synod tarnowski*, 1948, stat. 226 § 2. „Seminaristicum opłacać będą: duchowieństwo diecezjalne, wierni i te kościoły i instytucje zakonne i diecezjalne, które w myśl prawa kanonicznego są do tego obowiązane”. § 3. „Z duchowieństwa diecezjalnego płacić będą wszyscy beneficjaci, proboszczowie oraz każdy przynależny do diecezji lub pracujący w diecezji kapłan z wyjątkiem emerytów i deficyjentów”. Stat. 227 § 1. „Wymiaru seminaristicum nałożonego na duchowieństwo, instytucje zakonne i diecezjalne, dokonuje na podstawie przedłożonego na dany rok preliminarza budżetowego przez zarządy Seminariów diecezjalnych, specjalnie w tym celu przez Ordynariusza powołana Komisja wg szczegółowych instrukcji, otrzymanych od Ordynariusza”; por. *synod chełmiński z r. 1959*, stat. 173 § 3. „Obowiązek utrzymania oraz zasilania powyższych zakładów diecezjalnych spoczywa na duchowieństwie i wiernych całej diecezji”. § 4. „W myśl kanonów 1355 i 1356 Biskup Ordynariusz nakłada na diecezję podatek tzw. seminaristicum, którego wysokość ustala się za radą komisji gospodarczej, powołanej w tym celu przez Biskupa Ordynariusza.

¹⁴⁶ *Synod krakowski r. 1923*, Sectio III, tit. I, art. I. c. „In paroeciis in quibus unus vel plures adsunt vicarii cooperatores, possunt iidem de consensu parochi dictam visitationem perficere in iis partibus paroeciae, in quibus hoc anno parochus eandem persolvere non potuit”.

¹⁴⁷ *Synod podlaski*, Dodatek XVI. — Instrukcja o wizycie parafialnej (do stat. 117,5) nr 2. „Wizyty tej (kolędy) powinien dokonać sam proboszcz, w wyjątkowych tylko wypadkach używając pomocy lub zastępstwa wikariusza”.

odbyciu kolędy wikariusz ma powiadomić proboszcza o tym co dobrego lub złego zauważył wśród parafian¹⁴⁸.

Synod tarnowski z 1928 r. jedynie w następujących miastach: Tarnowie, Bochni, i Nowym Sączu dopuszcza wikariuszów do odbywania kolędy¹⁴⁹, ale ze statutu 76 § 2 udzielającego proboszczom w podeszłym wieku i chorym zwolnienia od tego obowiązku, ex analogia legis można przypuszczać, iż wtedy uprawnieni do odbycia kolędy są wikariusze¹⁵⁰. Synod tarnowski z 1948 r. zmienił powyższy przepis stat. 72 § 3 w ten sposób, iż udzielił prawa odbywania kolędy wikariuszom większych miast, którymi się mogą wyręczyć proboszczowie¹⁵¹. Synod łódzki zobowiązuje do odbywania kolędy wszystkich kapłanów zatrudnionych w duszpasterstwie parafialnym¹⁵². Nawiedzanie chorych parafian należy również zaliczyć

¹⁴⁸ *Synod lubelski*, Instrukcja V, Instrukcja o wizycie pasterskiej, zwanej „kolendą” 1. „Wizytacja pasterska parafian powinna być zaliczona do najważniejszych obowiązków proboszcza. Proboszcz w pierwszym rzędzie odpowiedzialny jest za stan moralny swej parafii, który poznać winien jak najdokładniej; dokładne przeto poznanie stanu duchownego parafii ułatwi proboszczowi kierowanie duszami, powierzonymi jego pasterskiej pieczy. Wizytacja pasterska parafii, zwana „Kolendą”, dobrze przeprowadzona ma posłużyć proboszczowi jako niezawodny środek do poznania parafian i parafii i dlatego proboszcz winien sam ją przeprowadzić * wg z góry nakreślonego planu i porządku. Wyjątkowo tylko może proboszcz użyć pomocy lub wyręczyć się wikariuszem, o ile staną mu na przeszkodzie podeszły wiek, długotrwała choroba lub usprawiedliwiona nieobecność. Wikariusz odbywający wizytę pasterską w zastępstwie proboszcza, winien jak najdokładniej poinformować proboszcza o tym co dobrego lub złego zauważył wśród parafian”.

¹⁴⁹ *Synod tarnowski 1928 r.*, stat. 76 § 3. „Proboszczowie parafii w Tarnowie, Nowym Sączu i Bochni niech się starają spełnić ten obowiązek w miarę możliwości sami, bądź przez swoich pomocników”.

¹⁵⁰ *Synod tarnowski 1928 r.*, stat. 76 § 2. „Proboszczowie w podeszłym wieku oraz chorzy mogą uzyskać zwolnienie od tego obowiązku w całości lub części”.

¹⁵¹ *Synod tarnowski 1948 r.*, stat. 77 § 3. „Proboszczowie większych parafii miejskich mogą wypełniać obowiązek wizytacji przez swoich kooperatorów”.

¹⁵² *Synod łódzki*, art. 172. „W kolędzie ... mają obowiązek brać udział wszyscy kapłani parafialni w zakresie wyznaczonym przez proboszcza.

do obowiązków duszpasterskich należących zarówno do proboszcza jak i wikariuszów. Przypomina kapłanom ten obowiązek Synod Plenarny z 1936 r. w uchwale 34¹⁵³, oraz synody diecezjalne¹⁵⁴.

g. *Osobiste obowiązki wikariusza względem proboszcza.* Wikariusz jest kapłanem, a tę samą godność posiada również proboszcz. Stąd z racji sakramentu kapłaństwa wiążą ich w szczególny sposób węzły obopólnej miłości i płynące z niej cnoty kapłańskie, które w zewnętrznym odzwierciedleniu winny promieniować dobrym przykładem na parafian, stanowiąc jeden z najskuteczniejszych środków owocnej pracy duszpasterskiej.

Na znaczenie tych cnót i wzajemnej miłości naświetlającej obopólny stosunek starszego i młodszego duszpasterza kładą poważny nacisk uchwały synodów partykularnych, wysnuwając z tego zasadniczego nastawienia szereg praktycznych obowiązków wikariusza względem proboszcza. Przepisy te są zawarte w rozdziałach o wzajemnym stosunku proboszcza do wikarego i odwrotnie. I tak synod lwowski zachęca obu do okazywania sobie szacunku, towarzyskiej grzeczności i wyrozumienia, zalecając wikaremu okazywanie posłuszeństwa i chętniej życzliwości¹⁵⁵, stosowanie się do jego wskazówek,

¹⁵³ *Synod Plenarny*, uchw. 34 § 1. „Duchowieństwo parafialne otoczy szczególną opieką chorych. Nie ograniczając się do nawiedzania chorych przy udzielaniu Sakramentów św., powinno ich odwiedzać częściej”.

¹⁵⁴ *Synod tarnowski z r. 1928*, stat. 80 § 3. „Nie poprzestawać na urzędowym akcie zaopatrzenia chorego, ale odwiedzać go będzie częściej, zwłaszcza w dłuższej chorobie i w większym opuszczeniu ...”; to samo powtarza synod tarnowski z 1948 r. w stat. 82 § 2; *synod przemyski z r. 1955*, stat. 59 § 2. „Troskliwą opieką należy też otaczać chorych. Nie ograniczać się do odwiedzin przy udzielaniu Sakramentów św., ale nawiedzać ich częściej, pocieszać i wspierać materialnie w razie potrzeby, używając przy tym także pomocy zakonnic i побоżnych parafian”; *synod wileński 1931 r.*, stat. 233,4°. „Aegrotos ac infirmos visitare ...”; *synod lwowski*, w stat. 37 § 4 i 90 § 3. „... przez częste pasterskie odwiedzanie ich...”.

¹⁵⁵ *Synod lwowski*, stat. 43 § 1. „Proboszcz i kooperator winni żyć wobec siebie i okazywać sobie nawzajem szacunek, towarzyską grzeczność i wyrozumienie”; stat. 44 § 1. „Kooperator okazywać ma

pytania o jego radę, niezmienniania porządku ustalonego nabożeństw czy wprowadzania jakichś nowości do pracy pasterskiej. Te same obowiązki podkreśla synod plenarny w uchwale 43 § 3; podlaski w Instrukcji o wzajemnym stosunku proboszcza i wikariusza, zalecając unikania niesnasek wzajemnych, dbanie o dobrą opinię swego zwierzchnika przez prostowanie błędnych sądów krążących o nim wśród parafian. Synody: warszawski i sandomierski zalecają wikarym przyjmowanie poleceń proboszcza, unikanie jakichkolwiek pośądzeń, krytyki, towarzystw i osób, które żyją w niezgodzie z proboszczem. Synod tarnowski zabrania wikariuszowi źle się wyrażać o swoim proboszczu do ludzi świeckich i nakazuje mu unikać tego wszystkiego coby mogło naruszyć powagę proboszcza jako kierownika parafii¹⁵⁶

proboszczowi jako swemu przełożonemu posłuszeństwo i chętną życzliwość". § 2. „Będzie stosował się ściśle do jego uwag i wskazówek, sam go będzie chętnie pytał o radę, a nigdy nie będzie bez jego zezwolenia zmieniał ustalonego porządku nabożeństw, ani wprowadzał jakichkolwiek nowości w pracy duszpasterskiej”.

¹⁵⁶ *Synod plenarny*, uchw. 43 § 3. „Proboszcz powinien z ojcowską pieczołowitością pouczać swych wikariuszów, kierować nimi i być dla nich we wszystkim przykładem. Wikariusze zaś powinni proboszczowi, jako swemu bezpośredniemu przełożonemu okazywać uległość w sprawach odnoszących się do duszpasterstwa i stosować się do ustalonego przezń porządku w domu i w kościele”. Por. *synod podlaski*, Dodatek XIX, Instrukcja o wzajemnym stosunku proboszcza i wikariusza. Synod tarnowski r. 1948 stat. 74. „Wikariusz ma widzieć w osobie proboszcza swego przełożonego a zarazem starszego brata i nauczyciela. Winien zatem unikać wszystkiego coby mogło umniejszyć powagę, naruszyć dobre imię proboszcza lub wspólną ich pracę utrudnić, zwłaszcza, gdyby przed świeckimi źle się wyrażał o swojej władzy przełożonej”. Synod tarnowski z r. 1928 stat. 73. Synod łódzki z r. 1958 art. 83. „Wikariusz jako współpracownik i pomocnik proboszcza wykonuje swe prace stosownie do wskazań i pod kierunkiem proboszcza okazując mu synowską uległość”. Synod lwowski r. 1930 stat. 43 i 44. Synod wileński r. 1931 stat. 240 i 243. Drugi Synod Archidiecezji Warszawskiej, dz.c., s. 22. stat. 75 § 1. „Postawę wikariusza cechuje zawsze pełna lojalność wobec swego proboszcza i zgodna z nim współpraca. Nie może on wykorzystywać osobistej popularności lub zaufania wiernych dla własnej korzyści ze szkodą dla spokoju w parafii”.

W razie zaistnienia wzajemnych nieporozumień i niemożności dojścia do zgody z proboszczem, winien wikariusz szukać załatwienia swych pretensji u dziekana lub ordynariusza¹⁵⁷. W razie choroby proboszcza winien mu okazać opiekę, być pomocnym we wszystkim¹⁵⁸, udzielić mu ostatnich sakramentów św.¹⁵⁹. W razie zgonu donieść o wypadku dziekanowi i roztoczyć opiekę nad majątkiem zmarłego i kościelnym¹⁶⁰. **D o d a t e k.** Kontrolę nad spełnianiem obowiązków przez wikariusza stanowi wizytacja dziekańska. Dziekan wedle załączonej Instrukcji o wizytacji dziekańskiej do uchwał synodu warszawskiego oraz synodu tarnowskiego z r. 1928¹⁶¹, winien

¹⁵⁷ *Synod podlaski*, instrukcje j.w. i synod lwowski stat. 44 § 6. „Gdyby sądził, że mu się od proboszcza dzieje krzywda, będzie dążyć do osobistego wyjaśnienia i porozumienia. Tylko w ostateczności zwróci się do dziekana lub ordynariusza, przedstawiając sprawę spokojnie i zgodnie z prawdą”. Synod wileński stat. 242. „In casu alicuius inter vicarium et parochum discordiae rem divinit Decanus. Quodsi discordiae sint inter vicarium et Decanum qua parochum, vicinus Decanus rem componere curabit”. Synod piński r. 1934 stat. 121. „Jeżeliby wikariuszowi przed Bogiem i sumieniem zdawało się, że proboszcz traktuje go niesprawiedliwie lub, że wkłada nań niesłuszne obowiązki, ma otwarty rekurs najprzód do dziekana, a następnie jeżeli tego będzie potrzeba, nawet do biskupa”.

¹⁵⁸ *Synod lwowski*, stat. 44 § 7. „Podczas choroby proboszcza będzie się starał mu być szczególnie w wszystkim pomocnym, a w razie potrzeby przestrzeże go za wczasu o grożącym mu niebezpieczeństwie”.

¹⁵⁹ *Synod warszawski I*, stat. 50 § 3; synod podlaski, instrukcja j.w. synod lubelski stat. 57. „...in periculo mortis sacramentis muniat vel muniri curet”.

¹⁶⁰ *Synod lubelski*, stat. 57. „...vita functo decanum certiozem faciat atque caveat, ne bona parochi defuncti aut ecclesiae diripiantur. Synod warszawski I, stat. 50 § 3; synod kielecki stat. 76. „Chorego proboszcza otoczy troskliwą opieką i w razie zapadnięcia w ciężką chorobę, wcześniej udzieli ostatnich sakramentów, o zaszczej śmierci śpiesznie powiadomi dziekana i sam pilnie baczyć będzie, by nie rozkradziono majątku zmarłego i funduszów kościelnych”.

¹⁶¹ *Synod tarnowski 1928 r.* dod. VIII, Instrukcja o wizytacji dziekańskiej n. 52. Skrutynium z wikariuszem: a) czy się starannie przygotowuje do kazań i katechez, i czy je pisze; b) jak są podzielone obowiązki parafialne między nim a proboszczem; c) jaki ma udział

zbadać całokształt obowiązków wikarego, jak i stosunek tegoż do proboszcza i o wynikach przeprowadzonego skrutynium powiadomić rządcę diecezji, załatwiając mniejsze sprawy sporne osobiście, jako pośrednik między proboszczem i wikariuszem.

w dochodach stuły, ile płaci za wikt; d) czy żyje w dobrym stosunku z proboszczem, czy nie ma jakich żalów do proboszcza lub jego domowników; e) czy nie ma jakich szczególnych życzeń”. *Synod podlaski*, dod. VI, p. 14. „Dziekan zapyta proboszcza o księdza wikariusza i innych kapłanów mieszkających w parafii”.